СОНЦА:
Усход, захад, даўжыня дня:
Мінск — 4.47, 21.40, 16.53;
Віцебск — 4.29, 21.38, 17.09;
Магілёў — 4,37, 21.29, 16.52;
Гомель — 4.43, 27.17, 16.34;
Гродна — 5.05, 21.53, 16.48;
Брэст — 5.13, 21.45, 16.32.

МЕСЯЦ:
Першая квадра 7 ліпеня.

ІМЯНІНЫ:
Фяўроніі, Пятра, Давыда, Ефрасініі;
Эльжбеты, Пракопа.

ЗВЯЗДА

8 ЛІПЕНЯ 1992 г.
серада, № 135 (21913)

• выдаецца са жніўня 1917 г. • БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА • цана 1 рубель

РОЗГАЛАС

ЧАКАЕМ БЕЛАРУСКІЯ МІЛЬЯРДЫ?

Падпісаны, нарэшце, дакумент аб поўным узаемным заліку ўсіх запазычанасцей паміж Беларуссю і Украінай. У выніку гэтай аперацыі Беларусь павінна атрымаць каля 10 мільярдаў рублёў. Гэта першае падобнае пагадненне паміж краінамі — членамі СНД у рамках падпісанага ў Ташкенце дакумента аб узаемных фінансавых разліках. У цэлым жа падлік запазычанасцей ідзе на карысць нашай рэспублікі. На думку беларускіх банкіраў, большасць краін СНД вінаваты Беларусі больш, чым яна ім, прычым толькі адна Расія — амаль 120 млрд. рублёў, а мы ёй — каля 40 мільярдаў. Агульная ж сума, якую павінна аддаць Беларусь сваім «калегам» па СНД, вагаецца ў межах 45—50 мільярдаў. Спадзяёмся, што грошы, атрыманыя ў выніку ўзаемных фінансавых разлікаў, пойдуць на карысныя справы.

НАМЯЧАЕЦЦА ЗГОДА

Праз паўгода пасля Віскулёў лідэры СНД усур'ёз заняліся праблемамі эканамічнай інтэграцыі

— Нават калі на маскоўскай сустрэчы былі б вырашаны толькі тры пытанні, — аб Эканамічным Судзе, аб падзеле маёмасці за мяжой і Кансультатыўным Эканамічным Савеце,—то і дзеля гэтага варта было ехаць у Маскву, — рэзюмаваў учора Вячаслаў Кебіч вынікі чарговай нарады лідэраў дзяржаў СНД, што адбылася 6 ліпеня ў сталіцы Расіі.

Паказальна, што Старшыня Савета Міністраў вылучыў з паўтара дзесятка пунктаў парадку дня менавіта гэтыя, што датычаць найбольш надзённых эканамічных праблем. Ступень дэзінтэграцыі ў гаспадарчых сувязях паміж рэспублікамі былога СССР дасягнула такога пагражальнага ўзроўню, дысцыпліна паставак стала такім балючым месцам усіх без выключэння прадпрыемстваў,—што ідэя міжнароднага гаспадарчага арбітражу (вылучаная, дарэчы, беларускім бокам)—насуперак апасенням нашай дэлегацыі, не выклікала значных спрэчак.

Эканамічны Суд, як і ўсе іншыя каардынуючыя органы, размесціцца ў Мінску. У яго ўвойдуць па два суддзі ад кожнай краіны Садружнасці.

Кансультатыўны Эканамічны Савет (КЭС), рашэнне аб якім таксама прынята ў Маскве,— прапанова Казахстана.

— Мы ўсе ў рэшце рэшт усвядомілі, што калі будзем праводзіць няўзгодненую эканамічную палітыку, — нас вельмі лёгка можна будзе падманваць і абіраць, — пракаменціраваў гэта пагадненне С. Шушкевіч.

Магчыма, КЭС стане чымсьці накшталт СЭУ, які каардынаваў эканамічныя сувязі паміж краінамі былога сацлагера. Застаецца спадзявацца, што КЭС напаткае больш шчаслівы лёс, чым яго папярэдніка. Дарэчы, якой бы крытыцы ні падвяргаліся структуры былога Савета Эканамічнай Узаемадапамогі, іх распад балюча адбіўся на эканоміцы ўсіх краін, што ўваходзілі ў яго.

Падпісанне пагаднення аб раздзеле замежнай маёмасці былога СССР С. Шушкевіч назваў «адной з самых прыемных нечаканасцей» маскоўскай сустрэчы. Наша дэлегацыя напярэдадні нарады доўга рыхтавалася да таго, каб абгрунтаваць неправамернасць довадаў расійскіх экспертаў, якія прапаноўвалі дзяліць, мякка кажучы, не зусім па справядлівасці. На здзіўленне многім, Масква не настойвала на гэтых патрабаваннях і аргументы беларускага боку не спатрэбіліся.

Маскоўская сустрэча, бадай, першая з сямі, што адбыліся з часу Белавежскага пагаднення, — на якой эканамічныя праблемы сталі цэнтрам увагі лідэраў дзяржаў. Праўда, абаронных пытанняў у Маскве таксама разглядалася нямала: аб сродках сістэм папярэджання; аб ракетным нападзе і кантролі касмічнай прасторы, аб сістэме проціпаветранай абароны, аб Галоўным камандаванні Аб'яднаных Узброеных Сіл СНД, — але па значнасці яны ўступалі тым, пра якія згадвалася вышэй.

Кіраўнікі Беларусі не хавалі свайго задавальнення вынікамі маскоўскай нарады. Праўда, такая рэакцыя нашых лідэраў на падобныя сустрэчы стала ўжо традыцыйнай, і традыцыйна яе не падзяляюць многія іншыя ўдзельнікі падобных пасяджэнняў.

Валянцін ЖДАНКО.

КАБ НЕ БЫЛО ДЛЯ «ПТУШАЧКІ»

Зараз, як вядома, вядзецца абмеркаванне твораў, прадстаўленых на конкурс Дзяржаўнага гімна: яны гучаць па радыё, тэлебачанні. Але нам, звычайным слухачам, вельмі цяжка зрабіць свой выбар. А таму, лічу, неабходна наступнае: апублікаваць усе тэксты ў газетах (на слых не ўсё ўспрымаецца), а на радыё і тэлебачанні арганізаваць аднначасовае праслухоўванне музычных твораў. Тады і можна будзе вызначыць, які праект лепшы. Цяперашні ж адбор, вельмі падобна, робіцца для «птушачкі».

М. ЛЮБІМАЎ.

г. Ліда.

Пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь

АБ САЦЫЯЛЬНАЙ ПАДТРЫМЦЫ АСОБНЫХ КАТЭГОРЫЙ ГРАМАДЗЯН ВА ЎМОВАХ НЯСПЫННАЙ ЛІБЕРАЛІЗАЦЫІ ЦЭН

Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь у гэтым годзе прыняў рад мер па паляпшэнню матэрыяльнага становішча насельніцтва рэспублікі. Павышаны размеры пенсій, стыпендый, дапамог сем'ям, якія выхоўваюць дзяцей. Інвалідам Вялікай Айчыннай вайны і прыроўненым да іх асобам, а таксама інвалідам з ліку рабочых, служачых, калгаснікаў і інвалідам з дзяцінства павялічана кампенсацыя расходаў на бензін, рамонт, тэхнічнае абслугоўванне аўтамабіляў, матакалясак і на запасныя часткі да іх.

У мэтах недапушчэння зніжэння жыццёвага ўзроўню насельніцтва, асабліва малазабяспечаных слаёў, ва ўмовах далейшай лібералізацыі цэн Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь **пастанаўляе:**

1. Устанавіць з 1 ліпеня 1992 г. аднаразовую дапамогу сем'ям пры нараджэнні дзіцяці ў памеры трох мінімальных заработных плат.

2. Пачынаючы з другога паўгоддзя гэтага года пры нараджэнні блізнят бясплатна выдаваць на кожнае дзіця камплект дзіцячых рэчаў першай неабходнасці коштам 4.000 рублёў за кошт сродкаў бюджэту.

3. Назначаць і выплачваць з 1 ліпеня 1992 г. штомесячныя дапамогі сем'ям на дзяцей ва ўзросце ад 3 да 16 гадоў (вучняў дзённых агульнаадукацыйных школ, гімназій, ліцэяў да іх заканчэння, а таксама навучэнцаў, якія вучацца за кошт уласных сродкаў у вышэйшых, сярэдніх спецыяльных навучальных установах і на курсах, працуючых па рэжыму навучальных устаноў у дзённы час, і не атрымліваюць стыпендый, да 18 гадоў) у поўным аб'ёме, калі сукупны сярэднемесячны даход на члена сям'і за I квартал гэтага года не перавысіў трохразовага размеру мінімальнай заработнай платы (1.650 рублёў), і ў размеры 50 працэнтаў, калі сукупны даход на члена сям'і не перавысіў чатырохразовага размеру мінімальнай заработнай платы (2.200 рублёў).

4. Зрабіць у ліпені гэтага года аднаразовую выплату кожнаму непрацуючаму пенсіянеру 300 рублёў за кошт сродкаў бюджэту.

5. Пенсіённаму фонду прадугледзець павелічэнне асігнаванняў з 3 да 10 млн. рублёў для аказання матэрыяльнай дапамогі састарэлым і непрацаздольным грамадзянам рэспублікі.

6. Аплачваць з новага навучальнага года іншагароднім студэнтам вышэйшых, навучэнцам сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў і прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў пры немагчымасці пасялення іх у інтэрнатах расходы па найму жылля ў размеры 25 працэнтаў мінімальнай заработнай платы ў месяц. Асобам, якія выключаны з інтэрнатаў за парушэнне правіл пражывання, выплата не робіцца.

7. У мэтах выканання артыкула 34 Закона Рэспублікі Беларусь «Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь» і ўлічваючы складанасць і характар працы педагагічных работнікаў і прафесарска-выкладчыцкага саставу, увесці з 1 верасня 1992 г. каэфіцыенты павышэння ставак заработнай платы і службовых акладаў па прафесіянальна-кваліфікацыйных групах указаных работнікаў да 1,3.

Распаўсюдзіць указанае павышэнне заработнай платы на асноўныя катэгорыі спецыялістаў аховы здароўя, фармацыі, культуры і мастацтва, асобныя катэгорыі работнікаў іншых галін, фінансуемых з бюджэту.

Лічыць неабходным павялічыць размер сродкаў для прэміравання педагагічных работнікаў і прафесарска-выкладчыцкага саставу і ўстанаўлення ім надбавак за высокія творчыя дасягненні ў працы.

Дзяржаўнаму камітэту па працы і сацыяльнай абароне насельніцтва па ўзгадненню з Міністэрствам фінансаў прыняць рашэнне па даных пытаннях.

8. Дзяржаўнаму камітэту па працы і сацыяльнай абароне насельніцтва з улікам артыкула 8 Закона Рэспублікі Беларусь «Аб прыярытэтным сацыяльна-культурным і эканамічным развіцці вёскі і аграпрамысловага комплексу» па ўзгадненню з Міністэрствам фінансаў унесці ў Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь прапанову аб павышэнні на 20 працэнтаў службовых акладаў (тарыфных ставак) кіраўнікоў устаноў аховы здароўя, народнай адукацыі, культуры, фізкультуры і спорту, сацыяльнага забеспячэння, размешчаных у сельскай мясцовасці, у параўнанні з аплатай працы адпаведных кіраўнікоў, якія працуюць у гарадах.

9. У мэтах узмацнення сацыяльнай абароны працуючых рэкамендаваць кіраўнікам прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый пры вылічэнні сярэдняй заработнай платы за дні штогадовых аплатных водпускаў, па часовай непрацаздольнасці, пры выплаце выхадной дапамогі і ў іншых выпадках, прадугледжаных дзеючым заканадаўствам, выключаць час водпускаў, прадастаўляемых без захавання заработнай платы ў сувязі з часовай адсутнасцю работы.

10. Звярнуць увагу кіраўнікоў міністэрстваў, ведамстваў, прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый на недапушчальнасць зніжэння службовых акладаў работнікам, якія падлягаюць звальненню ў сувязі са скарачэннем вытворчасці, удасканаленнем структуры і ўпарадкаваннем штатаў.

11. Згадзіцца з прынятым Ашчадным банкам рашэннем аб устанаўленні з 1 ліпеня 1992 г. працэнтных ставак па ўкладах да запатрабавання ў размеры 6 працэнтаў гадавых, па ўкладах, унесеных на ўмовах доўгага захоўвання, у наступных размерах:

ад 1 года да 3 гадоў — 20 працэнтаў гадавых;
ад 3 да 5 гадоў — 25 працэнтаў гадавых;
звыш 5 гадоў — 30 працэнтаў гадавых.

12. Прызнаць страціўшымі сілу абзац сёмы пункта 10 пастановы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 20 снежня 1991 г. № 482 (ЗП Рэспублікі Беларусь, 1991 г., № 36, арт. 443), абзац другі пункта 8 і абзац першы пункта 11 пастановы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 28 лютага 1992 г. № 108 (ЗП Рэспублікі Беларусь, 1992 г., № 7, арт. 103), абзац другі пункта 5 пастановы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 6 мая 1992 г. № 255 (ЗП Рэспублікі Беларусь, 1992 г., № 13, арт. 228) і пункт 6 пастановы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 3 чэрвеня 1992 г. № 334 (ЗП Рэспублікі Беларусь, 1992 г., № 16, арт. 295).

Старшыня Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь В. КЕБІЧ.
Кіраўнік спраў Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь М. КАЎКО.

6 ліпеня 1992 г.
г. Мінск.

Купалінка, Купалінка, цёмная ночка

Уначы грымнуў гром. Усё адбылося, як у старым паданні: чароўная папараць-кветка распускаецца апоўначы, і, калі які-небудзь шчаслівчык яе заўважыў,—з неба чуецца гром. Відаць, нехта з мінчан сапраўды знайшоў цуда-кветку на беразе возера, дзе ў купальскую ноч гарэлі вогнішчы, гучалі песні, па лузе кружылі карагоды.

— Другі раз мы прыехалі ў Мінск на такое свята, — гаворыць удзельніца самадзейнага фальклорнага гурта «Радзімічы» з Гомеля школьніца Наташа Наумовіч. — Сёлета будзем спяваць прыпеўкі, танцаваць.

— Мы тут упершыню, — гавораць падлеткі з фотаапаратамі ў руках. — Прыехалі з Польшчы на канікулы і самае цікавае, лічым, убачылі і пачулі ў гэтую купальскую ноч.

«Выдатна», — так казаў амаль кожны, з кім давялося размаўляць каля начных вогнішчаў. Гэта ацэнка многім: і мінскім самадзейным артыстам, і іх калегам з розных месц рэспублікі, і тым, хто працаваў у імправізаваных буфетах, хто забяспечваў парадак у начным парку. Цудоўна адпачылі тут мінчане і госці горада.

Яўген ПЯСЕЦКІ.

ПАТРАБУЕЦЦА ЎВАГА САВЕТА МІНІСТРАЎ РЭСПУБЛІКІ

Вакол гомельскіх хімічных Гімалаяў

ШТО ЛЕПШ: ПРАДАЦЬ ІХ ЗАМЕЖЖУ ЦІ ВЫКАРЫСТАЦЬ КАШТОЎНУЮ СЫРАВІНУ Ў ІНТАРЭСАХ УСЁЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ!

Як толькі не называюць гамяльчане гэтыя высачэзныя шэрыя горы, што сваімі вострымі шпілямі лезуць у неба: і Кардыльерамі, і Гімалаямі, і Казбекам, і Эверэстам. Вобразнае найменне атрымаў і бліжэйшы да гэтых гор жылы масіў — «Даліна смерці».

Можа, гэтыя параўнанні і з'яўляюцца крыху метафарычнымі, перабольшанымі, аднак сутнасць праблемы застаецца: горы фасфагіпсу — адходаў вытворчасці хімічнага завода, у якіх сёння знаходзіцца яго велізарная колькасць — каля 13 мільёнаў тон, забруджваюць навакольнае асяроддзе, пранікаюць у грунтовыя воды, адмоўна ўздзейнічаюць на здароўе гараджан, бо жылыя кварталы размяшчаюцца недалёка (трэба ж было так спраектаваць прадпрыемства!).

За многія гады існавання завода яго калектыў выдаткаваў на навуковыя мэты не адзін дзесятак мільёнаў рублёў. З тым, каб утылізаваць гэтыя адходы, запусціць іх у вытворчасць і атрымаць нейкія выгоды. І хто толькі не браўся за гэта, а воз, як кажуць, і зараз там. Апошнім часам, праўда, намеціліся нейкія зрухі, з'явілася надзея, што праблема будзе нарэшце вырашана. Але як, з якім каэфіцыентам карыснага дзеяння? І хто атрымае ад гэтага выгаду?

Пытанні вельмі актуальныя. З аднаго боку — той жа фасфагіпс з'яўляецца зыходнай сыравінай для далейшай вытворчасці. А вядома, што сёння ўладальнік сыравіны заказвае музыку, дыктуе сваю палітыку. З другога — гэта валюта: долары, маркі і інш. «Дайце іх нам, і не трэба валтузіцца з гэтымі гарамі, а ўжо што неабходна рабіць з СКВ, нас вучыць не трэба»,— сцвярджаюць мясцовыя ўмельцы.

Менавіта дзве такія тэндэнцыі ідуць побач у праблеме выкарыстання фасфагіпсу. А для таго, каб ведаць каштоўнасці гэтых адходаў, скажам, што ў іх змяшчаецца да 75—80 працэнтаў сернакіслага кальцыю, ёсць крэмназём і шырокі спектр рэдказямельных металаў, якія даражэй за золата і плаціну і прымяняюцца ў электроннай і аэракасмічнай прамысловасці. У сусветнай практыцы існуе вызначэнне: калі, скажам, у рудзе ўсяго адзін працэнт таго ж ванадыю, яна лічыцца багатай.

Дык вось, калі зараз у Гомель прыязджаюць групы іншаземцаў - прадпрымальнікаў, рэдкую з іх не вязуць да адвалаў хімзавода. Госці прыцмокваюць языкамі і прапаноўваюць свае паслугі. Кітайцы, напрыклад, аўстра-германскую тэхналогію атрымання з фасфагіпсу сернай кіслаты і цэменту, для чаго гатовы спраектаваць завод. Ды толькі вядома адно: «зялёныя» ў Аўстрыі і Германіі рашуча ўзняліся супраць такой тэхналогіі і заводаў, якія нанясуць прыродзе значны ўрон, і вучоныя адмовіліся ад яе. Гэта адно. Але, калі кітайцы і возьмуцца за справу, дык колькі часу пойдзе на праектаванне і будаўніцтва прадпрыемства?

Немцы прапануюць перапрацоўваць фасфагіпс у абліцовачную плітку. Адна ўстаноўка для яе вытворчасці каштуе 18 мільёнаў марак. Гэта сума, якая яўна не па кішэні ўсяму Гомелю з яго паўмільённым насельніцтвам.

Не засталіся ўбаку і нашы суседзі — шведы. Яны гатовыя за тры мільёны долараў прадаць нам ідэю і праект вытворчасці з адходаў Гомельскага хімзавода сернай кіслаты. Але ці ёсць на гэты праект экалагічная экспертыза — ніхто не ведае.

Сваё слова сказалі і французскія фірмачы, якія навучыліся з фасфагіпсу атрымліваць асобы від цэменту — дуцаліт, што прымяняецца для вытворчасці панелей для дамоў і іншых збудаванняў, вогнеўпорнага пакрыцця абсталявання марскіх свідравін. Гамяльчане зацікавіліся гэтай прапановай, аднак лабараторыя Васкрасенскага хімічнага завода выдала несуцяшальныя аналізы: агульнага і растваральнага фтору ў тым дуцэліце больш за гранічна дапушчальную канцэнтрацыю.

Значыць, па экалагічных даных ён не праходзіць. Але французы не разгубіліся: ну і што? А мы будзем прадаваць дуцэліт у трэція краіны, і такія з іх, як Марока, возьмуць тавар, дэфіцытны для яе, з ахвотай. А долары падзелім.

Хто-ніхто ў Гомелі ўхапіўся за гэту ідэю: ёсць выгада. Аднак знайшліся і такія, хто запярэчыў. Па-першае, перапрацоўка фасфагіпсу за наш кошт абыдзецца нібы ў той прымаўцы: «за морам цяля — паўрубля, ды сто перавозу». Па-другое, каб тыя «Гімалаі» крыху «пашчыпаць», трэба самае малое пяць французскіх установак. А гэта пяць мільёнаў долараў. Акупіць жа сябе яны змогуць толькі на зыходзе другога года эксплуатацыі, а тэрмін зносу іх — паўтара года. Паспрабуй потым дастаць запчасткі, бо аб іх выдзяленні ў кантрактах французы не хочуць даваць ніякіх абавязацельстваў. Па-трэцяе, продаж экалагічна шкоднай прадукцыі, хай сабе і ў трэція краіны, нешта не вяжацца з мараллю сумленнага чалавека.

Вельмі цікавую ідэю падкінулі гамяльчанам з Чэха-Славакіі — даюць за адну тону фасфагіпсу восем долараў, а немцы, зрабіўшы яшчэ адзін захад, прапануюць адзінаццаць долараў. У абласных і гарадскіх выканкомах нямала прыхільнікаў гэтых двух варыянтаў: атрымлівай СКВ — і не трэба ніякіх клопатаў. Аднак спецыялісты і тут убачылі «падводныя камяні». Транспарціроўка адходаў за наш кошт

(Заканчэнне на 2-й стар.).

РАДЫЁФАКТ

«Адно з галоўных дасягненняў сустрэчы ў Маскве — прыняцце дакументаў аб стварэнні Эканамічнага Суда,— сказаў у гутарцы з карэспандэнтам «Радыёфакта» Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Станіслаў Шушкевіч.—Усе дакументы аб статусе гэтага органа рыхтавала група спецыялістаў нашай рэспублікі, і іх работа атрымала высокую ацэнку».

«СНД будзе жыць»,—сказаў Старшыня Саўміна Вячаслаў Кебіч. — Падпісаныя дакументы дапамогуць вырашыць найбольш вострыя пытанні эканамічнага і палітычнага жыцця». Дарэчы, подпісы нашых кіраўнікоў стаяць не пад усімі дакументамі.

***

«Колькасць свабодных рабочых месц і вакансій пастаянна зніжаецца. На сённяшні дзень у рэспубліцы іх у два-тры разы менш, чым летась. Падкрэслю, што гэтыя месцы ў асноўным толькі для рабочых. Для спецыялістаў свабодных месц практычна няма. У гэтым годзе каля сямі тысяч чалавек прызнаны беспрацоўнымі, а ўсяго ў нас пабывала больш за сорак тысяч чалавек»,— паведаміў нам начальнік упраўлення Дзяржаўнага камітэта па працы і сацыяльных пытаннях Дзмітрый Ванееў.

РЫНАК «ЖАРТУЕ»

МІЁРЫ. Невядома ў якой колькасці і якія сюрпрызы будзе падносіць нам рынак. Міярчанам ён, напрыклад, «забараніў» есці сыр «адыгейскі». З-за высокай цаны на яго знізіўся попыт, і малаказавод па гэтай прычыне быў вымушаны спыніць выпуск смачнай прадукцыі.

Вытворчасць сыру цяпер прадпрыемству абыходзіцца ў 67 рублёў за кілаграм, а калі яшчэ дабавілі гандлёвую накідку, то для пакупніка ён аказаўся не па кішэні.

У пройгрышы — не толькі спажыўцы, але і прадпрыемства, бо вялікая частка прыбытковай прадукцыі дастаўлялася ў Полацк. Гэта значыць, што не па сваёй віне завод пазбавіцца часткі прыбытку. А магчыма, заводу адкрыць свае гандлёвыя кропкі, дзе сыр прадаваўся б па значна ніжэйшай цане, чым у дзяржаўных магазінах?

Вакол гомельскіх хімічных Гімалаяў

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

забярэ да 60 і больш працэнтаў іх кошту. Дык што, так і будуць ляжаць гэтыя горы адходаў і забруджваць навакольнае асяроддзе?

Між тым у Беларусі ёсць свая айчынная тэхналогія перапрацоўкі адходаў, атрымання з іх каштоўнай прадукцыі. Адным з аўтараў яе з'яўляецца Гомельскі навукова-тэхнічны кааператыў «Другасныя рэсурсы», які добра зарэкамендаваў сябе па выпуску тавараў народнага спажывання. У кааператыве, які ўзначальвае кандыдат тэхнічных навук Іван Сцяпанавіч Баранаў, сабраліся высокакваліфікаваныя вучоныя і інжынеры. Яны паспяхова ўтылізавалі адходы вытворчасці Беларускага металургічнага завода, якія па аўстрыйскай тэхналогіі павінны былі спальвацца, і атрымалі з іх змазваючую ахаладжальную вадкасць. Прымяненне яе ў народнай гаспадарцы дало вялікі эканамічны эфект.

Кааператыў некалькі гадоў ужо займаецца адходамі вытворчасці хімзавода. Яму ўдалося з крэмнязёму, які ішоў у адвалы, атрымаць тэхнічны аэрасіл. Зараз ён выкарыстоўваецца як напаўняльнік тэхнічнай паперы, з якой робяць плёнку для пакрыцця мэблі, у якасці дабавак ідзе ў клей для дрэваапрацоўчай прамысловасці і запалкавай вытворчасці. Аэрасіл ахвотна купляюць многія прадпрыемствы рэспублікі і краін СНД.

І вось доўгачаканая ўдача: распрацаваны арыгінальны сухі метад атрымання вяжучых матэрыялаў — цэменту і гіпсу. Дасягненням кааператыва пазайздросцілі нават французы, бо цэмент маркі 350—400, дарэчы, вельмі дэфіцытны, атрыманы, па-першае, белага колеру, што пашырае дыяпазон яго прымянення, а па-другое, экалагічна чысты.

— Лабараторныя вынікі — не прамысловыя,— сказалі завадчане кааператарам.— Калі і там атрымаеце вяжучыя, хай сабе і ніжэйшай маркі, але якія адпавядалі б усім санітарна-тэхнічным патрабаванням, мы вас прызнаем.

Члены НТК, закасаўшы рукавы, узяліся за справу. Уклалі ў спецыяльны ўчастак свае грошы, зрабілі вялікі аб'ём работ і зноў здзівілі завадчан, задаволіўшы іх умовы. Паралельна з кааператывам перапрацоўкай фасфагіпсу займаліся і калектывы Інстытута неарганічнай хіміі Акадэміі навук Беларусі, аб'яднанне «Гомельсельбуд» і дарожна-будаўнічы трэст № 2, якія з адходаў атрымалі гіпс. Іх метад таксама з'яўляецца арыгінальным і сапернічае з метадам кааператыва.

— Між іншым,— расказвае Іван Сцяпанавіч,— мы прапаноўвалі французам аб'яднаць нашы намаганні такім чынам. На іх установках прымяніць нашу тэхналогію. Паабяцалі падумаць, але адказу няма.

А кааператыў тым часам пайшоў далей. Ведаючы, што ў рэспубліцы глеба бедная на кальцый і серу, з-за чаго змяншаюцца надоі малака і прывагі жывёлы, члены кааператыва вырашылі паспрабаваць зрабіць з фасфагіпсу кармавыя дабаўкі. Па ўзгадненню і з адабрэння Гомельскага аграпрома і рэспубліканскага Інстытута жывёлагадоўлі такія эксперыменты пад кіраўніцтвам кандыдата сельскагаспадарчых навук В. Галушкі праводзяцца ў Веткаўскім і Брагінскім раёнах.

Адным словам, горы фасфагіпсу, якія раней нікому не былі патрэбныя, зараз, вобразна кажучы, засвяціліся грашыма. Як напісаў у дакладной запісцы ў аблвыканком старшыня абласной камісіі па навуцы і тэхнічнаму прагрэсу доктар тэхнічных навук, прафесар П. Грунтоў, адвалы хімзавода з'яўляюцца каштоўнейшай сыравінай. Вытворчасць фасфатных цэментаў дазволіць у многім вырашыць праблемы будаўнічай індустрыі. Перапрацоўка фасфагіпсу на вапну і серную кіслату, як прапаноўваюць вучоныя, стабілізуе вытворчасць мінеральных угнаенняў, значна скароціць увоз дэфіцытнай серы, а атрыманне з фасфагіпсу кармавых дабавак вырашыць праблему дэфіцыту кальцыю і серы ў рацыёне жывёлы.

Для рэалізацыі намечанага камісія (а гэта было яшчэ летась) лічыла неабходным, каб аблвыканком выдзеліў два з палавінай мільёны долараў для закупкі пяці французскіх установак па перапрацоўцы фасфагіпсу і сем мільёнаў рублёў для арганізацыі прамысловай вытворчасці фасфатнага цэменту і гіпсавых вяжучых па айчынных тэхналогіях. Камісія абяцала, што валютная акупнасць гэтых укладанняў пры пачатку вытворчасці ў красавіку 1992 года будзе забяспечана да канца сёлетняга года, а ў далейшым дасць стабільны валютны прыбытак.

Намечанаму не суджана было збыцца з-за вядомых прычын у грамадстве, фінансавых архіцяжкасцей, шалёнага галопу цэн і г. д. Адсюль і прапановы некаторых гарачых галоў хутчэй збыць фасфагіпс заходнім бізнесменам за долары, у чым яны бачаць выгаду для рэспублікі. На нашу думку, Беларусь атрымае ад гэтай здзелкі зусім мала. Але ж ёсць і айчынная тэхналогія перапрацоўкі фасфагіпсу ў сыравіну і матэрыялы, якія цалкам пойдуць на яе патрэбы, ліквідуюць шэраг праблем. І хаця такую прапанову падтрымалі Дзяржбуд рэспублікі і Інстытут жывёлагадоўлі, цяжкасцей у рэалізацыі праграмы хоць адбаўляй. Ды не толькі таму, што патрабуюцца дадатковыя грашовыя і матэрыяльныя затраты.

Дык што рабіць? Аўтары айчынных распрацовак — гамяльчане і мінчане — спрабуюць аб'яднацца, каб пачаць ажыццяўляць сваю праграму. Ім супрацьстаяць прыхільнікі продажу фасфагіпсу за доларавыя ін'екцыі. І ніхто не можа скласці праграму і распрацоўку тэхналогіі першапачатковай «выцяжкі» з адходаў рэдказямельных металаў. Бо гэта — праблема заўтрашняга дня. А пакуль што гомельскія хімічныя Кардыльеры па-ранейшаму забруджваюць навакольнае асяроддзе і, як сумна кажуць гараджане, шлюць прывітанне «даліне смерці».

Уладзімір ПЕРНІКАЎ.

РЭПЛІКА

ДЗІЎНАЯ ШЧОДРАСЦЬ

Усе ведаюць, у якім няпростым, мякка кажучы, становішчы апынулася цяпер вёска. У прыватнасці, цэны на сельскагаспадарчую тэхніку ўзраслі да такой ступені, што многім гаспадаркам яна проста не па кішэні. Не гаворачы ўжо аб фермерах, для большасці з якіх той жа трактар (няхай нават не адразу з заводскага канвеера, а са стажам) яшчэ доўга, відаць, будзе нязбытнай марай.

Аднак ці заўсёды такі страшны чорт, як яго малююць? Як распараджаюцца ў нас тым, чым валодаюць? Вось некалькі фактаў для роздуму з акта нядаўняй рэвізіі гаспадарча-фінансавай дзейнасці калгаса «Маяк» Карэліцкага раёна (старшыня С. Лычкоўскі).

У канцы мінулага года ў гэту гаспадарку завіталі госці з Прыбалтыкі. Адзін з іх, Пяркуне Лайман, набыў два трактары «МТЗ-80» за 30 тысяч рублёў і тры камбайны «Ніва» за 12.195 рублёў. Другі, Ю. Мурнене, за «МТЗ-80» заплаціў 3.750 рублёў, а за «Ніву» — 5.625.

Незадоўга перад гэтым нейкі Яніс Абанс набыў у калгасе рухавік за 40 рублёў, каробку перамены перадач — за 30, задні мост — таксама за 30, пярэдні мост — за 5, кабіну — за 22 рублі. Такім чынам, пакупнік затраціў усяго 127 рублёў, і яму, нават улічваючы леташнія цэны і тое, што некаторыя з гэтых вузлоў і агрэгатаў ужо былі ў карыстанні, можна толькі пазайздросціць...

Вядома, калі гаспадарка перанасычана тэхнікай і ўсё пералічанае ёй не патрэбна — можна зразумець жаданне перавесці тавар у грошы. Калі гэта ёй выгадна. Але якую, скажыце, выгаду атрымаў калгас ад продажу тэхнікі па цэнах, што літаральна праз некалькі тыдняў пасля гэтых здзелак сталі проста сімвалічнымі?! І гэта пры тым, што размовы аб маючай адбыцца лібералізацыі цэн пачаліся задоўга да яе пачатку. Невыпадкова госці з Прыбалтыкі з такім «апетытам» накінуліся на дармаўшчыну. Яны добра разумелі, што трактар ці камбайн ужо ніколі не будуць каштаваць якіх-небудзь пару тысяч рублёў. А значыць, трэба не ўпусціць свой шанц. І яго дзякуючы проста дзіўнай шчодрасці кіраўніцтва «Маяка» не ўпусцілі...

Дарэчы, тут не заўсёды бываюць шчодрымі. Напрыклад, пры разліках за закупленую ў насельніцтва жывёлу летась прымяняліся цэны, якія не адпавядалі катэгорыі яе ўкормленасці. У выніку людзям недаплачвалі па 700—800 рублёў, што па мінулагодніх цэнах даволі адчувальна. Затое прыбалтыйскім фермерам (калі яны сапраўды фермеры, а не дзялкі, якія зрабілі выдатны бізнес на перапродажы атрыманай на Беларусі тэхнікі) калгас удружыў лепш не трэба. Ні ў сябе ў гаспадарцы, ні ў раёне, ні ў вобласці жадаючых купіць трактар, відаць, не знайшлося. Ці іх проста не шукалі?

Барыс ПРАКОПЧЫК.

Ці моцныя карані ў кроны?

ТАЛІН, 6. (Рэпарцёр БелаПАН). У сямейства нацыянальных валют нядаўна ўвайшла эстонская крона. Што ж можна купіць на кроны і цэнты ў Эстонскай Рэспубліцы, якая першай пакінула рублёвую зону?

Кілаграм варанай каўбасы ў Таліне каштуе 8 крон, бутэлька малака — 90 цэнтаў, бохан чорнага хлеба — ад 85 цэнтаў да 1,55 кроны. Цана кілаграма свініны —8,40, ялавічыны — 6.60, бройлераў — 10,20, масла 20 крон, мукі — 1 крона. Цыгарэты «Астра» — паўтары кроны, «Космас» ці «Bond» — 3—5 крон, «Marlboro» — 15—17 крон. «Фанта» і «Пепсі» абыходзяцца ў 2—3 кроны, марожанае «Пінгвін» — 1,30,

Няхай і не поўнае, але ўяўленне аб каштоўнасці кроны вы атрымалі. Цяпер — пра зарплаты, якіх чакаюць — не дачакаюцца эстонскія жыхары, атрымаўшыя пры абмене ў адны рукі 150 крон замест 1.500 рублёў. Мінімальная, устаноўленая ўрадам,— 200 крон. Максімальную ў дзяржаўных структурах атрымлівае толькі прэм'ер-міністр Цийт Вяхі — яго зарплата складае 1.600 крон. Працуючыя на дзяржпрадпрыемствах інжынеры атрымаюць 400—700, а дырэктары гэтых прадпрыемстваў — ад 500 да 1.000 крон. Кіраўнікі бальніц, ВНУ і іншых бюджэтных установ— ад 1.132 да 1.410 крон.

ВАША ПІСЬМО АТРЫМАЛІ

Просяць людзі зямлі

Рэдакцыйная пошта даволі часта прыносіць пісьмы, аўтары якіх скардзяцца на тое, што ім не выдзяляюць зямельных участкаў. Чаму?

На гэты раз з такім пытаннем у «Звязду» звярнуліся В. Углік з в. Клетнае Барысаўскага і Г. Паўлава з в. Замошша Любанскага раёнаў.

Старшыня Барысаўскага райсавета **В. КІБЕРМАН** паведаміў, што заява В. Угліка разгледжана з выездам на месца і яму выдзелены прысядзібны ўчастак плошчай 90 сотак.

А ў адказе старшыні Любанскага райсавета **В. СОЙКІ** гаворыцца, што пытанне выдзялення Г. Паўлавай зямельнага ўчастка будзе разгледжана на сесіі Даросінскага сельскага Савета народных дэпутатаў і вырашана ў адпаведнасці з Кодэксам аб зямлі Рэспублікі Беларусь.

Будуць і камунальныя льготы

Каго хвалююць зямельныя надзелы, а ўдзельнік Вялікай Айчыннай вайны Павел Фёдаравіч Бань з Лунінецкага раёна просіць растлумачыць, якімі камунальнымі льготамі ён зможа карыстацца як ветэран.

На гэта пытанне адказвае намеснік начальніка аддзела Міністэрства сацыяльнага забеспячэння РБ Л. КЛІМЕНКА:

— У Законе «Аб ветэранах» адначасова з пацвярджэннем усіх раней прынятых актаў заканадаўства былога Саюза і Рэспублікі Беларусь, якія ўстанаўліваюць правы і льготы ветэранам, значыцца і шэраг дадатковых. У прыватнасці, з 1 студзеня 1993 года ветэранам вайны (мужчынам, што дасягнулі 60 гадоў, а жанчынам —55 гадоў), якія не маюць дзяцей, а таксама жывуць асобна ад дзяцей і іншых сваякоў, прадастаўляецца 50-працэнтная скідка па аплаце жылой плошчы ў межах норм, прадугледжаных дзеючым заканадаўствам, за карыстанне тэлефонам (акрамя міжгародніх і міжнародных перагавораў) і камунальных паслуг (ацяпленне, газ, водаправод, электраэнергія). А тыя, хто жыве ў дамах, дзе няма цэнтральнага ацяплення, будуць мець 50-працэнтную скідку з кошту паліва, што набываецца ў межах норм, устаноўленых для продажу насельніцтву.

З 1 ліпеня 1993 года льготы, прадугледжаныя дзеючым заканадаўствам для інвалідаў Вялікай Айчыннай вайны III групы, у межах Рэспублікі Беларусь будуць распаўсюджаны на ветэранаў вайны, якія дасягнулі 70-гадовага ўзросту.

І ў гасцях не парушай закона

Быў з сынам у адпачынку ў Гродна. Сёе-тое купілі на мясцовым базары, але пры пасадцы ў цягнік Гродна — Масква міліцыя нас затрымала і ўсё адабрала. Да таго ж, злоўжываючы ўладай, абышліся з намі груба, абразліва.

г. Новакузнецк. В. ФІЛАТАЎ.

Ніколі не думала, што ў гасціннай Беларусі мяне абрабуюць, ды яшчэ прыцягнуць да судовай адказнасці. Чаму ў г. Гродна творыцца такое беззаконне?

г. Балакова, Саратаўская вобл. Т. ШВАЛЮК.

На гэтыя скаргі, якія былі накіраваны для праверкі Вярхоўнаму суду Рэспублікі Беларусь і пракуратуры Гродзенскай вобласці, рэдакцыі паведамілі наступнае.

Старшыня Гродзенскага абласнога суда І. БУЙКО:

— Устаноўлена, што пастановай Кастрычніцкага раённага народнага суда г. Гродна ад 15 красавіка 1992 года В. Філатаў прыцягнуты да адміністрацыйнай адказнасці на падставе арт. 10 Закона Рэспублікі Беларусь «Аб часовых мерах па абароне спажывецкага рынку Рэспублікі Беларусь» у выглядзе штрафу ў памеры 5.000 рублёў з канфіскацыяй 10 джынсавых кашуль, 3 пар джынсавых штаноў, 15 джынсавых спадніц, 3 турэцкіх світараў, 3 джэмпераў, 3 жаночых кашуль, 10 баваўняных маек, 5 жаночых блузак, 5 мужчынскіх тэнісак. Лічу такое рашэнне народнага суда законным і абгрунтаваным.

Згодна з пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 6 лістапада 1990 года № 275 з унесенымі ў яго змяненнямі «Аб парадку вывазу (адпраўкі) тавараў і іншых матэрыяльных каштоўнасцей», адзенне і трыкатаж аднесены да ліку тавараў, вываз якіх за межы рэспублікі забаронены.

З пратакола, акта дагляду і тлумачэння затрыманага бачна, што вышэй пералічаны тавар на суму 40 тысяч рублёў набыты на рынку г. Гродна з мэтай вывезці яго поездам Гродна — Масква ў Новакузнецк. Спасылка на тое, што тавар куплены ў грамадзян Польшчы, неабгрунтаваная.

Пракурор Кастрычніцкага раёна г. Гродна П. УРУБЛЕЎСКІ:

— Заява гр-кі Швалюк Т. аб прыцягненні яе да адміністрацыйнай адказнасці праверана. Пастановай народнага суддзі Кастрычніцкага раёна г. Гродна ад 15.04.92 г. яна, згодна з арт. 10 Закона Рэспублікі Беларусь «Аб часовых мерах па абароне спажывецкага рынку Рэспублікі Беларусь», аштрафавана на 5.000 рублёў з канфіскацыяй вывозімага тавару.

Вывучэннем матэрыялаў устаноўлена, што судовае рашэнне прынята ў адпаведнасці з вышэйназваным Законам, і таму падстаў для яго адмены няма.

Ці заўсёды можна ганарыцца ордэнам, нават калі ён і баявы?

Незвычайнае пісьмо прыйшло ад П. Кішчанкі з Ушацкага раёна. Яго аўтар сумняваўся ў сапраўднасці дакументаў аб інваліднасці і ўзнагародах аднавяскоўца Г. Барадулькі і прасіў іх праверыць.

Начальнік аддзела агульнага нагляду пракуратуры Віцебскай вобласці, куды было накіравана гэта пісьмо, А. ТАРАСАЎ даслаў адказ такога зместу:

Пракуратурай вобласці праведзена праверка дакументаў аб устанаўленні інваліднасці, звязанай з фронтам, гр-ну Барадульку Г. П. і ўзнагароджанні яго ордэнам Чырвонай Зоркі.

У сувязі з тым, што ў дакументах ёсць супярэчнасці, пракуратурай даручана адпаведнай Віцебскай абласной медкамісіі паўторна разгледзець пытанне аб прычыне яго інваліднасці.

Праверкай таксама ўстаноўлена, што даведкі аб трох раненнях, якія з'явіліся падставай для ўзнагароджання Г. Барадулькі ордэнам Чырвонай Зоркі, не адпавядаюць сапраўднасці і таму правамернае пытанне аб пазбаўленні яго гэтай узнагароды. Аднак у сувязі з распадам СССР адсутнічае дзяржаўны орган, правамоцны адмяніць гэты акт аб узнагароджанні. Дзяржаўным органам Рэспублікі Беларусь паўнамоцтвы аб пазбаўленні ўзнагарод былога СССР не дадзены.

Аўтобус па вашаму жаданню

Пасажыры для аўтобуса ці, наадварот, аўтобус для пасажыраў. Скажаце, каламбур нейкі. Не, аўтобус для таго і існуе, каб вазіць людзей. Іншая справа, што нярэдка бываюць вельмі ўжо нязручныя маршруты, расклад руху на іх. Менавіта аб гэтым напісаў М. Мамус ад імя жыхароў п. Камянюкі Камянецкага раёна.

Думаецца, што адказ намесніка начальніка «Мінскпасажыраўтатранса» **А. МУХІНА** задаволіць камянецкіх вяскоўцаў. Ён паведаміў: аб'яднанне выйшла з хадайніцтвам у Міністэрства транспарту Рэспублікі Беларусь аб змяненні раскладу руху аўтобусаў па маршруце Мінск — Белавежская пушча. У прыватнасці, адпраўленне з г. Мінска будзе ў 22 гадзіны 10 хвілін і з Белавежскай пушчы — у 12 гадзін 50 хвілін. Згодна з гэтым раскладам аўтобус прыбудзе ў Мінск не ўначы, а ў 21 гадзіну 11 хвілін.

Аднак могуць быць удакладненні, таму, паважаныя пасажыры, уважліва сачыце за інфармацыяй.

Падрыхтаваў да друку аддзел пісьмаў «Звязды».

НАКІД ПАРТРЭТА САЦЫЯЛЬНАЙ З'ЯВЫ

НЕ ЦЕШЦЕ НАДЗЕЯЙ ТЫХ, КАМУ ЯНА ЗДОЛЬНАЯ ЗЛАМАЦЬ ЖЫЦЦЁ

ЯК ЧАСТА ДРОБЯЗНЫЯ НІКЧЭМНЫЯ КАНФЛІКТЫ, ЗАЦЯГВАЮЧЫ Ў СВОЙ ВІР, ПЕРАТВАРАЮЦЬ ЛЮДЗЕЙ У ХРАНІЧНЫХ СКАРЖНІКАЎ, ЛАМАЮЦЬ ІМ ЖЫЦЦЁ, ПАРАЛІЗУЮЦЬ РАБОТУ ДЗЯРЖАЎНЫХ УСТАНОЎ, НАРАДЖАЮЦЬ ЦЭЛАЕ САЦЫЯЛЬНАЕ БЕДСТВА, ІМЯ ЯКОМУ — СУЦЯЖНІЦТВА.

Апошнія пяць гадоў яго часта можна было бачыць у абедзвюх сталіцах. У час сваіх прыездаў у Маскву ён прыходзіў да ўрадавых будынкаў і стаяў ля іх з флагам і плакатам, патрабуючы асабістага прыёму Прэзідэнтам СССР. Колер флага залежаў ад палітычнай кан'юнктуры, якая часта мянялася. Можа, таму апошні яго пікет ля Вярхоўнага Савета Беларусі абыходзіўся зусім без сімволікі. Тыя, хто ў мінулым месяцы праходзіў міма будынка парламента, бачылі на пляцоўцы ля ўваходу адзінокую прыземістую фігуру маладога мужчыны ў кепцы—сціпла апранутага, з уважлівым позіркам і нетаропкімі рухамі. На шыі—ад рукі напісаны плакат з патрабаваннем асабістай сустрэчы з С. Шушкевічам. У перапынку паміж гутаркамі з тымі, хто прыпыняўся ля яго,—мужчына з незалежным выглядам адпачываў на гранітным бардзюры.

...Калісьці, на зары перабудовы, калі пратэсты, дэманстрацыі і пікеты яшчэ толькі ўваходзілі ў палітычную моду, я з павагай і спачуваннем ставіўся да ўсіх гэтых людзей. Мне здавалася, што выйсці на плошчу і, ахвяруючы асабістым часам, працай, сям'ёй, дні і тыдні праводзіць у чаканні, можна толькі ў стане крайняга адчаю, ад бязвыходнасці, ад таго, што дзверы чыноўнікаў, якія могуць дапамагчы, перад табой наглуха зачынены і застаецца адна надзея—на «добрага цара», на першую асобу ў дзяржаве. Не сказаць, каб гэты ідылічны стэрэатып быў зусім няпраўдзівы. Але тое, што нельга мераць усіх, хто пратэстуе на плошчы і дабіваецца рандэву з лідэрамі дзяржавы,— адной меркай ахвяр сістэмы і змагароў за праўду — мне таксама стала зразумела. І асабліва — пасля знаёмства са справай гэтага чалавека.

М. Гарбачоў — М. Дзямянцэю: «Прашу сустрэцца з В. Якоўчыкам»

Да таго як стаць прафесійным барацьбітом за справядлівасць, Вячаслаў Якоўчык працаваў інжынерам у Тураўскім лесапрамгасе.

Мяркуючы па ўсім, начальству ў рот не глядзеў, што ўзаемнай сімпатыі паміж імі, зразумела, не выклікала. Зусім магчыма, што рацыю ў гэтых спрэчках меў Якоўчык. Дапускаю, што стыль і метады кіраўнікоў лесапрамгаса былі далёка не ідэальныя. Але нават у такой сітуацыі я б не стаў формай пратэсту выбіраць нявыхад на работу. А Якоўчык паступіў менавіта так. За прагулы быў звольнены. 10 сакавіка 1988 года Жыткавіцкі народны суд адмовіў яму ў аднаўленні на працы, паколькі працоўнае заканадаўства адміністрацыя, звальняючы інжынера, не парушыла.

Банальная гісторыя, якіх — сотні і тысячы. Але—якія працяг! Прымітыўная цяжба, памножаная на ўпарты характар Якоўчыка, штурхнула нікому не вядомага тураўскага інжынера ў вір вялікай палітыкі і занесла ў калідоры самай высокай улады. І дзверы ў гэтых калідорах перад гэтым чалавекам расчыніліся.

Якоўчыка прымалі ў Маскве і Мінску на ўзроўні, на якім прымаюць далёка не самых апошніх палітыкаў і дыпламатаў. «Стукайце—і вам адчыніцца». Якоўчык стукаўся з такой сілай, што адчыняліся кабінеты, для прыкладу, Генеральнага пракурора рэспублікі (прычым двойчы: спачатку Тарнаўскага, потым — Ігнатовіча), старшыні Вярхоўнага Суда Беларусі У. Каравая, міністра юстыцыі (цяпер ужо былога) В. Ціхіні, намесніка Генеральнага пракурора СССР Я. Дзяніціса, старшыні Камісіі Вярхоўнага Савета М. Грыба, — не кажучы ўжо пра службовых асоб рангам ніжэй.

Пасля кожнай такой асабістай сустрэчы з кіраўнікамі правасуддзя адпаведныя службы ўчынялі праверкі справы Якоўчыка, потым — пераправеркі, потым — праверкі праверак. Вярхоўнаму Суду на працягу 1988—1990 гадоў давялося сем разоў адмаўляць у прынясенні пратэсту на рашэнне Жыткавіцкага суда.

Якоўчык не здаваўся. Стыхія барацьбы да такой ступені захапіла яго, што на нейкім этапе першапачатковая прычына цяжбы—страта працы—згубіла для яго вастрыню. Раённыя ўлады, змучаныя бясконцымі інспекцыямі і званкамі «зверху», не раз прапаноўвалі Якоўчыку работу ў самых розных месцах. Якоўчык адмаўляўся і настойваў на аднаўленні ў лесапрамгасе. Пратэкцыю ў працаўладкаванні праўдашукальніку прапаноўваў у Маскве намеснік старшыні Камітэта Вярхоўнага Савета СССР Рэшатаў — Якоўчык адмовіўся.

Ён ужо не хацеў быць інжынерам. Можна толькі здагадвацца, якія ўнутраныя плыні кіравалі ўчынкамі гэтага чалавека.

Сістэма — тая сістэма, якую наш брат журналіст гэтульк разоў ганьбіў за чэрствасць, нялюдскасць і глухату,— на справе аказалася не такой ужо непрабівальнай для яго, Якоўчыка. І наўрад ці не цешылі яго самалюбства ўсе гэтыя рандэву з генераламі і міністрамі, у час якіх ён, Якоўчык, мог ультыматыўна патрабаваць, дабівацца праўды і справядлівасці. Бадай, ён рос у гэты час ва ўласных вачах. Дадайце да гэтага шматдзённае пікетаванне з дзёрзка лунаючым сцягам над галавой і смелым плакатам у руках. Ён, Якоўчык, на вачах ва ўсёй плошчы ў гэты момант не проста аспрэчваў рашэнні ўсіх судоў, якія не задаволілі яго, а—кідаў выклік сістэме. Так адбылося тое, што адбылося: Якоўчык усур'ёз паверыў, што ператварыўся ў палітыка і сваім змаганнем адстойвае «інтарэсы сацыялістычнай дзяржавы», а таксама ўсіх прыніжаных і пакрыўджаных.

Марксісты недарэмна папярэджвалі, што ідэя барацьбы за справядлівасць, якая авалодвае чалавекам,—вялікая сіла. Я б дабавіў — страшная па сваёй разбуральнасці.

Ідэя, якая апанавала Якоўчыка, прымусіла яго забыць пра сям'ю з трыма малалетнімі дзецьмі, пра работу, пра ўсе тыя прывычныя клопаты, якімі жыве звычайны чалавек. За два першыя гады свайго змагання ён (па яго ўласных падліках) 270 разоў звярнуўся пісьмова ва ўсе кампетэнтныя інстанцыі БССР і СССР, а таксама ў ААН і Ватыкан. Пішучы праз дзень скаргі і выязджаючы для акцый пратэсту ў сталіцы, часу для працы ён меў надзвычай мала.

У лютым 1990 года Якоўчыка па рэкамендацыі Дзяржынскага РАПА прынялі ў калгас «Беларусь» загадчыкам майстэрняў. Далі зямлю і жыллё. Папрацаваўшы да красавіка, Якоўчык не выйшаў на работу, бо і тут быў не задаволены стылем і метадамі кіраўніцтва.

На той час ідэя барацьбы так захапіла былога інжынера, што ён вырашыў што б там ні стала асабіста сустрэцца з М. Гарбачовым, выкласці яму ўсе крыўды, а заадно «прадставіць Прэзідэнту свае прапановы па завяршэнню перабудовы і пачатку будаўніцтва камуністычнага грамадства».

Якоўчык амаль дабіўся свайго — яго пісьмо трапіла да М. Гарбачова. Міхаіл Сяргеевіч уласнаручнай рэзалюцыяй папрасіў М. Дзямянцея прыняць аўтара пісьма. А калі б прыняў Прэзідэнт СССР Якоўчыка і прыслухаўся да яго прапаноў па завяршэнню перабудовы? Хто ведае, можа, зусім іншая доля чакала б і Міхаіла Сяргеевіча, і Вячаслава Вячаслававіча, і ўвогуле—увесь Савецкі Саюз?

«Сумна на гэтым свеце, панове!»

Калі я гартаў пухлую папку з летапісам змагання Якоўчыка за сацыяльную справядлівасць, мяне не пакідала ўражанне, што ў некага з класікаў я ўжо чытаў пра падобную гісторыю. Успомніў — у Гогаля. Памятаеце—«Аповесць пра тое, як пасварыліся Іван Іванавіч з Іванам Нікіфаравічам». Адзін з іх са злосці назваў другога гусаком — і гэта пераламала на дзесяцігоддзі жыцці колішніх добрых суседзяў, ператварыўшы іх у адну суцэльную бясконцую цяжбу.

А вось і эпіграф з Гогаля, які так і хочацца прышпіліць да якоўчыкавай папкі: «Што гэта вы робіце, Іван Іванавіч? Бога бойцеся! Кіньце просьбу, хай яна прападзе! (Сатана прысніся ёй!) Вазьміцеся лепш з Іванам Нікіфаравічам за рукі, ды пацалуйцеся, ды купіце сантурынскага, ці нікапальскага, ці хоць проста зрабіце пуншыку, ды паклічце мяне! Разап'ём разам і забудзем усё!»

Але не, не атрымалася так у Міргарадзе — не магло атрымацца і ў Тураве. І не атрымліваецца ў дзесятках, сотнях іншых канфліктаў, якія, дробязныя і нікчэмныя самі па сабе, зацягваючы ў свой вір, ператвараюць звычайных людзей у хранічных скаржнікаў, ламаюць ім жыццё, паралізуюць работу дзяржаўных органаў, параджаюць цэлае сацыяльнае бедства, імя якому — суцяжніцтва.

Апантанасць, якая не можа знайсці рацыянальнага, разумнага выйсця — страшная сама па сабе. Апантаныя моцнымі пачуццямі, страсцямі, ідэямі людзі — або патэнцыяльныя геніі, або патэнцыяльныя самазабойцы.

Што можа спыніць гэту апантанасць, калі загадзя бачна, што нікуды, акрамя як у тупік, прывесці яна не можа? Толькі цвёрдасць і паслядоўнасць тых, з кім сутыкаецца «змагар за справядлівасць». Ранейшыя часы многіх прывучылі да «тэлефоннага права», да таго, што «закон як дышла», што аднаго начальніцкага вокрыку дастаткова, каб асадзіць любы суд з усімі яго рашэннямі. Усё гэта множыць племя суцяжнікаў, утрыманцаў, людзей, для якіх іх зацыкленасць становіцца справай жыцця, галоўнай прафесіяй.

Дзіўная, магутная, невытлумачальная энергія кіруе ўчынкамі гэтых людзей. Яе б — ды ў мірных мэтах... Але адначасова з гэтай узнікае і другая думка — дзе крыніцы такой энергіі? Што жывіць гэты яркі і гарачы, але непатрэбны агонь?

Парадаксальна, але факт: паленні ў гэты страшны касцёр кідалі ўсе тыя пракуроры, міністры, генералы, хто абяцаў разабрацца і аднавіць справядлівасць. Хто ўчыняў праверкі і пераправеркі. Між тым як адзіным арбітрам у гэтай, увогуле, звычайнай, прымітыўнай справе павінен быў заставацца толькі суд. На жаль, той момант, калі Якоўчык быў яшчэ здольны ўспрыняць і асэнсаваць гэту ісціну і адчуць безнадзейнасць сваіх намаганняў, даўно ўжо безваротна мінуў.

...Узброены заключэннем незалежнай міжнароднай псіхіятрычнай экспертызы аб уласнай псіхічнай паўнацэннасці (папера з дзесяткам ліловых пячатак робіць незабыўнае ўражанне на тых, каму яе прад'яўляюць), Якоўчык з плакатам браў апошні аплот—кабінет С. Шушкевіча. У ход былі пушчаны: аўтарытэт Ніла Гілевіча, які «здаўся» Якоўчыку і напісаў Старшыні Вярхоўнага Савета пісьмо з адпаведнай просьбай аб прыёме; праца групы незалежных юрыстаў, скліканай М. Грыбам, у якую ўвайшлі пяць вядучых спецыялістаў з Савета Міністраў, Пракуратуры рэспублікі, Мінюста і г. д. (камісія яшчэ раз пацвердзіла неабгрунтаванасць скаргаў Якоўчыка) і яшчэ адно асабістае пісьмо яго, В. Якоўчыка, адрасаванае С. Шушкевічу. У пісьме былы інжынер паведамляў, што «вымушаны стаяць насмерць» і што «з-за неабдуманага ўчынка, дапушчанага раённым суддзёй», яму «даводзіцца ахвяраваць жыццём». Над апошнім я, дарэчы, зусім не іранізую, бо ўпэўнены, што, сцвярджаючы гэта, Якоўчык не пагражаў, а канстатаваў сумны факт сваіх цяперашніх адчуванняў.

«Такія моцныя буры выклікаюць страсці!» — паўторым услед за Гогалем выснову яго назіранняў за ракавой сваркай Івана Іванавіча і Івана Нікіфаравіча. І яго ж апошнюю фразу, якой заканчваецца аповесць: «Сумна на гэтым свеце, панове!»

С. Шушкевіч — В. Якоўчыку: «Вы дармаед і гультай»

Якоўчык дабіўся свайго — яго прыняў Старшыня Вярхоўнага Савета. Паўгадзіны ў абедзенны перапынак кіраўнік дзяржавы гутарыў з Якоўчыкам, што, бадай, цешыла самалюбства апошняга, але наўрад ці задаволіла яго хваравітыя амбіцыі.

Я быў пры гэтай размове і коратка, фрагментамі перадаю яе змест, не акцэнтуючы ўвагі на ўжо вядомых вам фактах.

— Як вы думаеце, колькі ў нас людзей, пакрыўджаных ранейшымі структурамі, хто мог бы скардзіцца гэтак жа, як вы, на несправядлівасць? — спытаў С. Шушкевіч.

— Я ведаю траіх.

— А калі па вялікаму рахунку? Калі ўспомніць усіх несправядліва асуджаных, расстраляных, загнаных у лагеры — іх сем'і? Напэўна, кожны трэці ў краіне мае падставы для скаргаў. І калі б кожны гэтак жа, як вы, гадамі хадзіў па інстанцыях, калі б кожнага так, як вас, па дзесяць разоў прымалі самыя высокія кіраўнікі дзяржавы,— мы б нічога не рабілі, акрамя разбору скаргаў.

— У адносінах да мяне дапушчана злачынства. У судзе была парушана калегіяльнасць, не правяраліся факты праследавання мяне за крытыку, не апрошваліся мае сведкі.

— Я ўважліва пазнаёміўся з вашай справай. Яе павінен вырашаць суд. Суд сваё слова сказаў. Вашу справу правяралі незалежныя юрысты. Вы што, усім ім не давяраеце? І пракурорам — Тарнаўскаму і Ігнатовічу, і Грыбу, і Караваю? Усе яны прадузятыя?

— Ігнатовіч знайшоў працэсуальныя парушэнні.

— Але гэтыя працэсуальныя парушэнні не маглі паўплываць на рашэнне суда... Я тут гляджу вашу справу. У вас трое дзяцей. Вы ўжо пяць гадоў не працуеце. Хто іх корміць?

— Дзяржава.

— А чаму дзяржава павінна разлічвацца за ваша дармаедства? Вы ўсведамляеце, што ператварыліся ў дармаеда і гультая? Вы эксплуатуеце жонку, якая працуе ў лесапрамгасе... Няўжо вы лічыце гэта пытанне праблемай дзяржаўнай важнасці? Вам колькі разоў прапаноўвалі работу? Даруйце, але вы падобны на дзівака, які тры гады назад згубіў галёш, а цяпер патрабуе, каб яму вярнулі той самы і не згаджаецца на новы.

— Калі справа не вырашыцца справядліва, я да канца сваіх дзён буду сцвярджаць, што жыткавіцкі суддзя зламаў маё жыццё.

— Вы проста пайшлі за тым натоўпам, для якога галоўнае — не работа, а зусім іншыя рэчы. Я магу вам дапамагчы ва ўладкаванні на работу — у апошні раз. Прытым не дзеля вас — дзеля вашых дзяцей. Пачніце нармальна працаваць, забудзьце гэтыя крыўды. Паверце, яны дробязныя. І ўлічыце — я зраблю ўсё, каб па гэтаму пытанню вас больш ніхто не прымаў.

— Я хацеў бы атрымаць пісьмовы адказ за вашым подпісам.

— Нічога вы больш не атрымаеце. І канчайце гэтыя гульні...

...Якоўчык — адзін з многіх. Не ва ўсіх хапае цярпення і адвагі дабівацца прыёмаў у прэзідэнтаў і міністраў, але тое, што суцяжніцтва стала сацыяльнай з'явай, — сумны факт.

С. Шушкевіч расказаў, як на пачатку дэпутацтва яго асаджалі тыя, хто дабіваўся па-за чаргі аўтамабіля. «Пазачаргавікоў» было многа — машын мала. Тады ён запрасіў да сябе ўсіх аўтараў заяў — іх было больш як пятнаццаць — і прапанаваў самім выбраць, хто з іх больш дастойны мець уласныя «калёсы». Яны зразумелі яго і не даймалі больш такімі просьбамі.

— Найбольш прыкра тое, што з-за іх часам застаюцца непачутымі тыя, каму сапраўды патрэбна дапамога і каму можна дапамагчы, — падсумаваў Станіслаў Станіслававіч.

Калі б размова, падобная той, што адбылася ў В. Якоўчыка з С. Шушкевічам, — адкрытая, часам знарок жорсткая, без усялякіх авансаў і недагаворак, — была ў Якоўчыка з кімсьці з аўтарытэтаў раней — хто ведае, можа, і не было б гэтых пяці змарнаваных гадоў, знясільваючага марафона пратэстаў, пікетаў, цяжбаў...

Якоўчык не хаваў свайго незадавальнення спатканнем з С. Шушкевічам:

— Я разлічваў на іншае... Але што ж, цяпер давядзецца змірыцца і скарыцца гэтай сістэме.

Потым, ужо на развітанне:

— Нічога, гэты Вярхоўны Савет не вечны. Вось будзе рэферэндум, новыя выбары. Яшчэ паглядзім...

А ці варта чакаць, Вячаслаў Вячаслававіч? Ці варта зноў спрабаваць ашчаслівіць чалавецтва сваім змаганнем за справядлівасць? Можа, лепш паспрабаваць зрабіць шчаслівымі тых, хто побач з вамі?

Валянцін ЖДАНКО.

РОЗГАЛАС

НА РАДЗІМУ – У БРОНЗЕ

ВІЦЕБСК. Днямі ў Віцебску адкрыўся помнік вядомаму мастаку Марку Шагалу. Яго імя ведалі ў Парыжы, Берліне, Варшаве. Цяпер ён навечна «пасяліўся» на сваёй радзіме.

Адкрыццё помніка супала з 105-годдзем з дня нараджэння вялікага мастака.

У тайніку – некалькі мільёнаў рублёў

Як паведамілі ў падраздзяленні грамадскіх сувязей Камітэта дзяржаўнай бяспекі, супрацоўнікі ўпраўлення па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю КДБ Рэспублікі Беларусь разам з Міністэрствам бяспекі Расіі закрылі яшчэ адзін канал кантрабанды. 6 ліпеня, яны правялі ўдалую аперацыю па канфіскацыі абразоў, антыкварыяту і іншых каштоўнасцей, якія прызначаліся для кантрабанднага вывазу за межы рэспублікі. Папярэдняя ацэнка іх складае некалькі мільёнаў рублёў.

У ходзе аперацыі выяўлены тайнік, дзе хавалася звыш ста абразоў, а ўсяго прадметаў, якія маюць гістарычную, культурную, мастацкую і ювелірную каштоўнасць, там было больш як 150.

Фота Мікалая АМЕЛЬЧАНКІ.

«Прывядзі ты мне прастытутку»

Амерыканская асацыяцыя жанчын, якія змагаюцца за раўнапраўе, абвясціла конкурс на званне «Самы дрэнны шэф года». Канкурсантаў хапае: некаторыя начальнікі прымушаюць сваіх сакратарак праходзіць медыцынскае даследаванне на страхавы поліс замест уласных жонак, нехта — націраць сваю лысіну вадкасцю з дрэнным пахам супраць выпадання валасоў. Шэфы не саромеюцца прымушаць сакратарак здаваць кватэру для сустрэчы з палюбоўніцай. А некаторыя нават пасылаюць іх у бліжэйшае бістро за дзяўчынай-прастытуткай.

АЎТОБУСЫ-ДЫМАКУРЫ

ГОМЕЛЬ. **(У. Пернікаў).** Гуляючы па вуліцах горада, людзі не падазраюць, што іх у гэты час старанна труцяць рознымі ядавітымі газамі. З праверных трыццаці машын аўтапарка № 6, напрыклад, толькі тры не перавышалі норму выкідаў шкодных рэчываў.

Ненамнога адсталі і ў аўтапарку № 1, дзе каля палавіны «Ікарусаў» выпускаюць густыя чорныя шлейфы дыму.

Штрафы ДАІ не дапамагаюць. Таму гамяльчане сумна зазначаюць наступнае. Радыенукліды, якія трапляюць у арганізм чалавека, цяпер суседнічаюць там з вокісам вугляроду і іншай трасцай, якую ўтрымліваюць выхлапныя газы. Жывём, браткі, жывём!

Рыхтуюць парадак дня

7 ліпеня ў Мінску пачалася нарада групы экспертаў прыродаахоўных ведамстваў краін — удзельніц СНД.

Ім трэба будзе вызначыць парадак дня і напрацаваць праекты асноўных дакументаў да пасяджэння міністраў, старшынь камітэтаў і кіраўнікоў дэпартаментаў па ахове навакольнага асяроддзя краін Садружнасці. Нарада пачнецца ў сталіцы Беларусі 9 ліпеня. Мяркуецца, што на гэтай сустрэчы будзе абмеркаваны пратакол аб стварэнні і паўнамоцтвах Міждзяржаўнага экалагічнага савета.

(Кар. БЕЛТА).

Мінск.

КРЫМІНАЛЬНАЯ ХРОНІКА

ПОЛЫМЯ КАХАННЯ

Сёмага ліпеня ў 0.20 мін. у гарадскім пасёлку Обаль Шумілінскага раёна мясцовы жыхар Анатоль Ж. з-за рэўнасці падпаліў у гаражы каністру з бензінам. Агнём знішчаны яшчэ дзевяць суседніх гаражоў і чатыры матацыклы, якія знаходзіліся там. Сам Ж. загінуў, а вучаніца Обальскай сярэдняй школы, якая была з ім, атрымала апёкі і змешчана ў бальніцу.

ПІСТАЛЕТ—ЗБРОЯ ДЛЯ ВУЧНЯ!

ГОМЕЛЬСКІ РАЁН. Калі супрацоўнікі міліцыі вечарам затрымлівалі вучня 8 класа Давыдаўскай сярэдняй школы Т. І., які быў п'яны, яны нават падумаць не маглі, што той узброены. Ды не чым-небудзь, а адназарадным, самаробным пісталетам. У кішэні падлетка знайшлі і пяць дробнакаліберных патронаў. Калі ў яго спыталі, навошта зброя, вучань адказаў: на ўсякі выпадак.

ПАЛЯВАННЕ НА ІНШАЗЕМЦАЎ

У Гомелі працягваюць рабаваць іншаземцаў, якія прыбываюць сюды ў камандзіроўку ці з гуманітарнымі мэтамі. Дайшло да таго, што абрабавалі паліцэйскага і святара з Германіі, якія прывезлі гуманітарную дапамогу чарнобыльцам. А вось цяпер дабраліся да галандца, які прыехаў на вытворчае аб'яднанне «Гомельдрэў» дапамагаць манціраваць імпартнае абсталяванне. З яго машыны ўкралі 200 амерыканскіх долараў і столькі ж германскіх марак, двухкасетны магнітафон, сумку з адзеннем.

АФІЦЭРЫ ЛІЧАЦЬ ЗА ЛЕПШАЕ СЛУЖЫЦЬ НА РАДЗІМЕ

Больш за 10 тысяч генералаў, афіцэраў і прапаршчыкаў — выхадцаў з Беларусі, што праходзяць цяпер службу за яе межамі, накіравалі ва ўпраўленне кадраў Міністэрства абароны РБ рапарты з просьбай прадаставіць ім магчымасць вярнуцца на Радзіму і знайсці пасады ва Узброеных Сілах рэспублікі.

Як паведаміў у інтэрв'ю карэспандэнту «Інтэрфакса» начальнік упраўлення кадраў ваеннага ведамства Беларусі палкоўнік Іван Зубко, усяго за межамі рэспублікі служыць больш за 45 тысяч беларусаў, каля 5 тысяч з іх — у «гарачых кропках» былога СССР. Паводле слоў палкоўніка, сёлета Беларусь прыняла 1.060 ваеннаслужачых, у тым ліку 5 генералаў. Згодна з распараджэннем міністра абароны Беларусі генерал-палкоўніка Паўла Казлоўскага, у першую чаргу прымаюць афіцэраў з зон баявых дзеянняў — Грузіі, Нагорнага Карабаха, Прыднястроўя.

Спасылаючыся на шматлікія асабістыя размовы з ваеннаслужачымі, што праходзяць там службу, І. Зубко сказаў, што жыццё там становіцца невыносным не толькі з-за бяссэнсавых для нашых землякоў баявых дзеянняў, у якіх ім даводзіцца прымаць удзел, але і па іншых прычынах. Многія афіцэры адправілі свае сем'і за межы дзяржаў, на тэрыторыях якіх ідзе кровапраліцце. Але па прычыне існуючых абмежаванняў у банкаўскіх сістэмах рэспублік былога СССР, высылаць зробленыя ратнай працай грошы сваім сем'ям яны не могуць. Вельмі часта губляюцца пісьмы ваеннаслужачых дамоў, яны не маюць магчымасці пазваніць па тэлефоне. На думку І. Зубко, Міністэрству абароны Расіі трэба было б вырашыць пытанне выдачы грошай сем'ям афіцэраў па атэстатах праз ваенкаматы, як практыкавалася гэта ў перыяд афганскай кампаніі.

Звыш 4 тысяч афіцэраў-беларусаў прынялі прысягу на вернасць Украіне. Начальнік упраўлення кадраў МА Беларусі паведаміў, што непрыняўшыя яе землякі вымушаны ці наогул звальняцца з арміі, ці вяртацца ў Беларусь.

Ва Узброеных Сілах рэспублікі назіраецца лішак афіцэраў. Іх стала так многа, што міністр абароны вымушаны быў выдаць загад аб магчымасці назначэння на сяржанцкія пасады камандзіраў танкаў і гармат малодшых афіцэраў. Сітуацыя склалася такая, што Узброеным Сілам Беларусі афіцэры-мотастралкі спатрэбяцца толькі ў 2006 годзе, а афіцэры-танкісты — у 2004-м. Аднак аб фарміраванні якіх-небудзь толькі афіцэрскіх падраздзяленняў у Міністэрстве абароны Беларусі і не думаюць — дарага. Сярэдні афіцэрскі аклад у беларускай арміі—8 тысяч рублёў у месяц. У год на ўтрыманне кожнага афіцэра выдаткоўваецца прыкладна 100 тыс. рублёў. З 14 млрд. рублёў, выдзеленых сёлета парламентам з дзяржбюджэту на ваенныя расходы, МА рэальна атрымала толькі восем. Але з улікам галапіруючай інфляцыі ў адным ліпені фактычныя расходы Узброеных Сіл Беларусі складуць, паводле папярэдніх даных, 1 млрд. 950 млн. рублёў.

Нямала таксама прафесіянальных ваенных-небеларусаў, якія выказалі жаданне пакінуць Беларусь. Ужо сёлета, сказаў І. Зубко, па сваіх гістарычных радзімах раз'ехаліся 732 чалавекі, 205 з іх адбылі на Украіну. У бліжэйшы час пакінуць Беларусь яшчэ 239 чалавек, 184 з іх паедуць на Украіну. У Расію вырашылі падацца 2 генералы.

Згодна з дзеючым міждзяржаўным пагадненнем, усім ваеннаслужачым, што пажадалі служыць дома, будзе выплачвацца пенсія пасля выхаду іх у адстаўку з улікам тэрміну праходжання службы ва Узброеных Сілах СССР і нацыянальных арміях яго былых суб'ектаў.

Вячаслаў ЗЯНЬКОВІЧ, «Інтэрфакс».

У МЯНЕ ЗАЗВАНІЎ ТЭЛЕФОН. ЗА 10 ТЫСЯЧ

СЛУЦК. Выканком гарадскога Савета народных дэпутатаў прыняў рашэнне аб выдзяленні 150 тэлефонных нумароў для насельніцтва горада па камерцыйнай цане — 10.300 рублёў, без уліку звышбудаўнічых работ. Зроблена гэта быццам бы «ў мэтах умацавання матэрыяльна-тэхнічнай базы Слуцкага вузла сувязі», а ў сапраўднасці ў лепшых традыцыях рынку, пры якіх прынята паляпшаць свой матэрыяльны стан за кошт спажыўцоў. Цікава, колькі ў горадзе знойдзецца людзей, якія змогуць заплаціць 10 «кавалкаў» дзеля таго, каб пачуць у трубцы гудкі. Дарэчы, гэта сума толькі на першы погляд здаецца вялікай, бо, напрыклад, у некаторых гарадах Маскоўскай вобласці ўстаноўка тэлефона каштуе да 100 тысяч рублёў.

«ВАКОЛ СЛУПА»: ПРАЦЯГ ТЭМЫ

Куды ты вядзеш нас, «Сусанін»-герой?

АБО АБ ТЫМ, ЯК НЕЛЕГАЛЬНА ПЕРАЙСЦІ ГРАНІЦУ СНД

Тое, што ва ўсім цывілізаваным свеце з'яўлялася (і з'яўляецца) адным з галоўных пунктаў Дэкларацыі правоў чалавека, якая, прабачце за таўталогію, дэкларуе свабоду перамяшчэння з адной краіны ў другую, у злашчасным СССР трансфармавалася ў простую і сціплую прымаўку: «Сядзі і не рыпайся». Пакінуць нашу тагачасную імперыю можна было толькі моцна «насаліўшы» ўладам пры адпаведным «бласлаўленні» ўсемагутнага КДБ, альбо маючы ў сваім пашпарце «падазроны» запіс у пятай графе.

Мінулі гады, краіна развалілася на незалежныя рэспублікі, а яе жыхары пачалі шукаць, «дзе лепей», іншымі метадамі. Адны ўганяюць самалёты, другія карыстаюцца афіцыяльнымі турыстычнымі паездкамі, трэція накіроўваюцца ў службовыя камандзіроўкі і г.. д. і да т. п. Аднак, пагартаўшы рэкламныя газеты, мы можам знайсці і зусім незвычайныя спробы сувязі з замежжам.

«За ўмераную плату дапамагу нелегальна перайсці граніцу СНД. Тэлефон у рэдакцыі» — такая аб'ява з'явілася нядаўна ў адным з маскоўскіх выданняў. Пры слове «нелегальна» адразу прыгадаўся Ленін, які тайком ад царскай ахранкі прабіраецца ў Расію, Шцірліц у падполлі з радыёперадатчыкам, павеяла дурманам канспірацыі, і я, не марудзячы, пачаў пошукі невядомага апекуна. І вось на трэці дзень, прарваўшыся праз кардон недаверу і падазронасці, набіраю нумар тэлефона «праваднікa».

— Алё, добры дзень, гэта вас з Мінска турбуюць. Прачытаў у газеце вашу аб'яву і вось вырашыў пазваніць.

— (Пасля маўчання). Чую. Адразу папярэджваю, што па тэлефоне нічога вырашаць не будзем. Прыязджайце ў Маскву, сустрэнемся.

— Добра, але ж мне трэба хоць трохі высвятліць абставіны справы. Цераз якую граніцу будзем пераходзіць?

— Цераз польскую. У вас, на Беларусі. А колькі вас?

— Двое. Вы самі паведзяце?

— Гэта вас не павінна непакоіць. Ваша справа — своечасова сабрацца і разлічыцца са мной.

(Наўрад ці сам павядзе. Ён — проста падстаўная асоба. Напэўна, пенсіянер, якому каапeратыў дае пасрэдніцкую работу дома. А можа, усё ж сапраўдны «Сусанін»? Тады хто ў яго на Беларусі — сваякі, сябры, «калегі»?)

— А колькі трэба грошай?

— Калі назад не збіраецеся вяртацца — 15 тысяч наяўнымі з чалавека, калі пойдзеце назад у «савок» — трохі больш. За рызыку.

— А назад вы таксама дапамагаеце перайсці?

— (Незадаволеным тонам) Давайце лепш сустрэнемся і пагаворым.

— А калі пагранічнікі «застукаюць»?

— Не хвалюйцеся. З гэтым усё «схоплена». Прыязджайце ў Маскву, абмяркуем (нецярпенне ў голасе).

(Так. Што значыць «усё схоплена»? Ён што, наслухаўся сатырыкаў-гумарыстаў і ўзяў у арэнду метр дзяржаўнай граніцы? Жарты жартамі, а, напэўна, у яго сапраўды ёсць «падвязка» сярод беларускіх пагранічнікаў. Аднак трэба «закругляцца»).

— Вы не баіцёся, што я супрацоўнік КДБ і званю, каб справакаваць вас?

— А пайшоў ты... (кінуў трубку).

(Напэўна, усё ж падсадная качка, калі КДБ не спалохаўся).

Так безвынікова скончылася мая легальная размова з «нелегалам».

Аднак ён далёка не адзіны ў сваёй спробе «дапамагчы» шматлікай арміі жадаючых пакінуць радзіму назаўсёды або на кароткі час. У газетах і на слупах можна сустрэць аб'явы накшталт: «Гарантую пераход цераз мытню без праверкі», «Прапаную пераезд польскай граніцы за 1 гадзіну без чаргі», альбо «Гарантую афармленне выязных дакументаў у абход чаргі».

І ўсё ж пераважная большасць нашых з вамі суайчыннікаў дзейнічае менш небяспечнымі, аднак не менш прыбытковымі метадамі. Можна, напрыклад, паспяхова прадаць выклікі ў Польшчу на Камароўскім рынку ў Мінску за 1.000 рублёў, можна здаць кватэру чалавеку з умовай прадастаўлення паездкі на пастаяннае месца жыхарства, можна зрабіць фіктыўны выклік, яшчэ больш выгадна самому арганізаваць якую-небудзь паездку, дзеля чаго вялікага розуму не трэба — толькі грошы, камерцыйная кемлівасць і некалькі дзесяткаў навяўленых «турыстаў».

А калі вы жадаеце ўбачыць пагранічныя слупы не з акна аўтобуса ці поезда, а з прыдарожнай ляснoй канавы або якога-небудзь гушчару,— звяртайцеся да тых, хто прапануе зрабіць гэта «нелегальна». Праўда, за 15 тысяч. Затое рамантычна і ў пагранічнікаў «усё схоплена». Толькі ці дачакаемся мы часу, калі будзе «ўсё схоплена» ў кампетэнтных органаў?

ЗА ПЛЯШКУ–76 «ЗАЙЧЫКАЎ»?

МІНСК. (Кар. «Звязды»). Яшчэ з далёкага ружовага маленства і першых дзіцячых казак кожны з нас ведае, які зайка «пад хмяльком» бывае знаходлівы і смелы. Ён, бачыце, і хітрую лісу вакол пальца можа абвесці, і шэрага разбойніка — ваўка не баіцца, і нават касалапы яму не звер.

Але такое можа быць толькі ў казцы. Як аказалася, даўгавухі і даўганогі нядаўна моцна падвёў двух рабочых аднаго з заводаў нашага горада. Атрымалі яны зарплату і па завядзёнцы вырашылі яе «абмыць». Неўзабаве прыхільнікі Бахуса былі ўжо ля акенца вінна-гарэлачнага аддзела. Тут таропка падалі талоны, адлічылі новенькія «зайчыкі» і, прыхапіўшы дзве бутэлькі «Пшанічнай», накіраваліся ў «сваё» патаемнае месца...

Пасля таго як сябры «ўгаварылі» пляшку, ім раптам цюкнула, што яны вельмі ж многа заплацілі за сваю пакупку. Сапраўды, пераблытаўшы «зайчыкаў» з «драўлянымі», у спешцы выклалі ажно 152 новенькія рознакаляровыя знакі-паперкі.

Кінуліся выпівакі назад да акенца: маўляў, мы памыліліся, вярніце нам рэшту. Але, як кажуць у такім выпадку, трымай кішэнь шырэй. Прадавец адно злосна зыркнула на пачырванелыя твары і нахабна заявіла-адсекла, што яна іх упершыню бачыць. А яшчэ параіла: калі выпілі, шыбуйце дамоў, пакуль не выклікала міліцыю.

Што ж, няхай гэты факт відавочнага ашуканства застанецца на сумленні бессаромнага работніка нашага гандлю. Але ў тым, што лішнія «зайчыкі» скокнулі з кашалькоў, перш-наперш вінаваты іх уладальнікі. Так што нікoлі нельга блытаць купюры, асабліва, калі знаходзішся «пад хмяльком», як той казачны фанабэрысты віславухі.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

ФІНЛЯНДЫЯ—БЕЛАРУСЬ: КАНТАКТЫ БУДУЦЬ ПАШЫРАЦЦА

Прэзідэнт Фінляндыі Маўна Койвіста пасля візіту на Беларусь стварыў пры сваім урадзе спецыяльную рабочую групу, задача якой — наладжванне эканамічнага супрацоўніцтва з Беларуссю. Дарэчы, група паралельна будзе займацца і дзелавымі кантактамі з Украінай.

СНІД ЗАВАЁЎВАЕ ЛАТВІЮ

Лабараторыя ананімнага даследавання на СНІД пры Латвійскай рэспубліканскай клінічнай бальніцы імя П. Страдыня за апошнія тыдні зарэгістравала адразу чатырох носьбітаў вірусу «хваробы XX стагоддзя». Прычым у адрозненне ад мінулага года, калі амаль усе няшчасныя былі паддадзенымі замежных дзяржаў, сённяшняя прыліўная хваля СНІДу складаецца толькі з пастаянных жыхароў Латвіі, прытым амаль з адных мужчын. Такім чынам, па «сніданоснасці» Латвія хуткімі тэмпамі даганяе іншыя краіны СНД.

ПАДВЯЛА ЖУРНАЛІСЦКАЯ ЦІКАЎНАСЦЬ

Галандыя абвясціла аб высылцы чатырох грамадзян СНД, якія абвінавачваюцца ў шпіянажы. Адзін з іх—Леанід Чарнашкур — уласны карэспандэнт газеты «Комсомольская правда».

РОСТ ЗЛАЧЫННАСЦІ

Паводле афіцыяльнай інфармацыі МУС Расійскай Федэрацыі, рост крымінальных злачынстваў у I квартале г. г. склаў у Расіі 45 працэнтаў.

КОЛЬКІ КАШТУЕ ПАЛЯЧЫЦЦА!

У Латвіі ў апошні час рэзка скарацілася колькасць захварэўшых. Прычына зусім не ў грандыёзных поспехах мясцовай медыцыны, а ў... плаце за паслугі паліклінік. Сёння бальнічны ліст «каштуе» ў сярэднім 185 рублёў, візіт урача на дом — 10 рублёў. Аналізы, у тым ліку мачы і калу,— ад 3 да 8 рублёў, а пламбіраванне зубоў абыдзецца ў 60 «драўляных».

ВЫЙГРАЦЬ БЫЧКА!

Арганізатары латарэі ў Воланаўскім раёне Белгарадскай вобласці на дзесяцірублёвы білет прапанавалі ў якасці выйгрышу не матацыклы і халадзільнікі, а бычкоў. Сяляне пачалі актыўна набываць білеты—чырвонец сёння амаль не грошы, а шанц набыць у гаспадарку бычка з'явіўся.

Святлана АЛЕКСІЕВІЧ.

Зачараваныя смерцю

(Працяг. Пачатак у № 134).

ГІСТОРЫЯ З АБМОТКАМІ, ЧЫРВОНЫМІ ЗОРАЧКАМІ І ЧАЦВЁРТЫМ СНОМ ВЕРЫ ПАЎЛАЎНЫ

Васіль Пятровіч Н. — 87 гадоў.

— Я падумаў: добры дзень для смерці. Чыста. Снег. Хтосьці пачне з пачатку. Жыццё — тэатр, у кожнага — свая роля. Мой тэатр знік. Людзі, якія былі калісьці маімі сябрамі, з якімі ў мяне была адна памяць, адзін час,ператварыліся ўжо ва ўспамін, у туман, я не магу іх адрозніць ад сну. Ад начнога трызнення. Адзін час заканчваецца, пачынаецца іншы. Мне далёка за восемдзесят. Я страшэнна стары. Старэчы маразм, вось дзе — выратаванне! Стаўшы свабодным, як дзіця, няма памяці ні аб чым. Не, бачу ўсё выразна, як на досвітку.

Гэты страшны боль у суставах... Але ён дапамагае, ён прымірае са смерцю, таму што робіць раўнадушным. Застаецца адно жаданне: хутчэй бы ўсё скончылася. Асабліва пасля бяссоння, пасля страшэннай і абыякавай пакуты бяссонніцы.

... Я спрабаваў памерці... Сам... рэмень на шыю... Завязваеш, як гальштук... Праўда, я ўжо даўно не насіў гальштук. Ён мне не патрэбен дома, на кухні. Сярод людзей я бываю рэдка, а цяпер і зусім не хочацца, я нікога не ведаю ні ў сваім доме, ні на сваёй вуліцы. Апошні знаёмы стары з суседняга пад'езда памёр пяць гадоў назад. Я страціў столькі блізкіх, што ў мяне там іх больш, чым тут. Лепш за ўсё цяпер для мяне глядзець на вуліцу, на жыццё з акна. Назіраць. Якое шчасце, што трэці паверх, нават твары можна разгледзець, прычоскі. Што я заўважыў: жанчыны зноў пачалі насіць доўгія валасы і скураныя курткі. Жанчын з доўгімі валасамі я сустракаў толькі ў дзяцінстве і ў кіно. Мая першая і мая другая жонкі былі стрыжанымі, як усе. Іх ужо даўно няма. Дзе яны?

Так, на старасці я стаў ненадзейным атэістам. Я хацеў... Тады мне не далі памерці... Расплюшчыў вочы і зразумеў, што зноў жыву, мая грудная клетка ўздымалася, як сапсаваная помпа, але я дыхаў. Каля мяне стаялі ўрачы. Што яны могуць сказаць чалавеку, калі вяртаюць яго адтуль? Быццам яны ведаюць, адкуль яны яго вяртаюць. Яны могуць паставіць кропельніцу, злічыць пульс. І ты чуеш, як у цябе ўліваецца жыццё, у той час як ты хочаш памерці. Але я жывы толькі сярод мёртвых...

Сярод жывых у мяне дзіўнае адчуванне, быццам я ўжо не з імі, а гляджу на іх і на сябе аднекуль з іншага вымярэння. Дзіўна, што вы ў мяне аб чымсьці пытаецеся, быццам я жывы, а не мумія. Нібыта аднымі і тымі ж словамі карыстаемся, а сэнс у іх розны. Як праз сценку, з адной у другую камеру перастукваемся. Хіба вы зразумееце, што я ўсё жыццё любіў партыю?! Так, партыю. Самае дарагое для мяне слова. Гэта было маё гарачае пачуццё, мая любоў. Так моцна я змог палюбіць толькі думку аб смерці.

Сумна паміраць ад хваробы, ад страшэннага болю ў суставах. Ад бяссоння, калі размаўляеш і размаўляеш з сабой. Ці з мёртвымі. Яны добрыя субяседнікі, таму што заўсёды маўчаць, толькі слухаюць. Думка аб смерці зноў далучыла мяне да чагосьці вышэйшага, як раней да партыі. Я семдзесят гадоў у партыі. Навошта? Каму гэта цікава? Нашы памылкі, нашы радасці. Не ведаю. Не ўпэўнены.

Я хачу ўтрымаць думку. Вельмі важна, каб вы зразумелі. Для гэтага мне трэба ісці прама, не збочваць і не вяртацца. Ісці прама да той кропкі... Калі я накінуў на сябе рэмень...

Партыя — гэта мой боль. Нашы ідэалы... Я вас разумею... Сёння цяжка пра гэта гаварыць... Сын у мяне нарадзіўся ў дваццаць сёмым годзе. Назвалі Акцябром. У гонар дзесятай гадавіны Вялікага Кастрычніка. Якія ідэалы былі! Самыя чыстыя ідэалы, светлыя. І людзі былі светлыя. Такіх людзей больш ніколі не будзе. Я нядаўна прачытаў у адной газеце, што мы, маё пакаленне, выпалі з гісторыі. А мы былі! Не спяшайцеся нас забываць, выкрэсліваць. Мы таксама кахалі... На вяселле жонка пашыла белую сукенку. З марлі. Я быў ранены і таксама ўвесь перавязаны марляй, бінтамі. Але якія мы былі шчаслівыя! Вакол — голад, эпідэміі, тыф, зваротны тыф, галаўны тыф... Іх многа было. Ідзеш па вуліцы — ляжыць мёртвая маці, каля яе сядзіць маленькае дзіця і просіць: «Мамка, дай есці...» Горад Орск Арэнбургскай вобласці... Дваццаць першы год... Хлеб дваццаць першага зусім не той, што хлеб семнаццатага. Хлеб з макухай, яго не ўгрызеш. А мы шчаслівыя: жывём у вялікі час, служым рэвалюцыі! Гэта не выпаліць з майго сэрца, з маёй свядомасці.

Ішла грамадзянская вайна... Я нават помню, якія абмоткі нам выдалі. Чырвоныя зорачкі для шапак. Шапак не было, але чырвоныя зорачкі нам уручылі. Што за Чырвоная Армія без чырвоных зорачак! Далі вінтоўкі. І мы сябе адчувалі абаронцамі рэвалюцыі. Калі нашы таварышы траплялі ў палон, то жывымі мы іх ужо не бачылі, нам вярталі іх толькі мёртвымі. На лобе і на грудзях у кожнага выразаны зоркі... Дзве чырвоныя зоркі... Гэта ж наша вера, гэта ж наша біблія. Я перад смерцю ўжо... Трыццаць гадоў назад, дваццаць гадоў назад, дзесяць гадоў назад. Пяць гадоў назад. Яшчэ год назад... Я б вам гэтага не расказваў. Мне здаецца, што я гэтага не памятаў. Незразумелая рэч: я гэтага сапраўды не памятаў. Як ляжаў белы афіцэр. Хлапчаня... Голае... Жывот распораты, а з яго пагоны тырчаць... Жывот набіты пагонамі... Але я б вам раней гэтага не расказаў... Штосьці з маёй памяццю стала... Шчоўкае там, шчоўкае... Як у фотаапараце... Я перад смерцю ўжо...

Не! Наша жыццё — гэта быў палёт. Для майго пакалення, пакалення бальшавізму, ідэалам стала барацьба. 1919—1921 гады. Самыя лепшыя гады, мае добрыя прыгожыя гады. Яшчэ жывы Ленін. Леніна я нікому не аддам, з Леніным у сэрцы памру. Гэта маё юнацтва. Усе верылі ў хуткую сусветную рэвалюцыю, любімая песня: «И на горе всем буржуям мировой пожар раздуем».

Вядома, было многа наіўнага, смешнага. Танцы, напрыклад, мы лічылі мяшчанствам, учынялі суды над танцамі, каралі тых камсамольцаў, хто хадзіў на вечарынкі, вальсіраваў. Я некаторы час быў старшынёй суда над танцамі. З-за гэтага свайго марксісцкага перакання не навучыўся танцаваць, потым вельмі каяўся. Ніколі не мог патанцаваць з прыгожай жанчынай.

Аб чым спрачаліся? Аб камуністычнай будучыні, якой яна будзе і як хутка. Праз сто гадоў будзе, але нам гэта здавалася далёка, вельмі далёка. Хацелася хутчэй. І пра каханне спрачаліся. Асабліва пра кнігу А. Калантай «Каханне пчол працоўных». Аўтар абараняла свабоднае каханне, гэта значыць каханне без кахання, без пушкінскага: «Я помню дзіўнае імгненне». Нам кніга падабалася, таму што каханне мы адмаўлялі як буржуазныя забабоны, біялагічны інстынкт, які сапраўдны рэвалюцыянер павінен перамагчы ў сабе. Любіць можна было толькі рэвалюцыю. Я памятаю (праз столькі гадоў), што погляды падзяляліся: адны — за свабоднае каханне, але з «чаромхай», гэта значыць з пачуццямі, другія — без усякай «чаромхі». Я быў за тое, каб з «чаромхай», каб цалавацца. Да чаго ж смешна сёння пра гэта ўспамінаць...

Вось вы гаворыце, што гэта ўтопія. Мы шчыра верылі, усёй душой. Погляды адсюль, з канца, усе не такія, як тады, і словы як быццам незнаёмыя: «Весь мир насилья мы разрушим до основанья, а затем мы свой, мы новый мир построим. Кто был никем, тот станет всем...» Разбурым! Цяпер раптам успамінаю, бачу: з разбітай памешчыцкай сядзібы хтосьці выкінуў піяніна. Вясковыя хлопцы пасвяць кароў і іграюць палкамі на гэтым піяніна. Гарыць сядзіба... Белы высокі дом... Старыя хрысціяцца, а мы смяёмся... З царквы жоўты купал упаў, яго сцягнулі вяроўкамі, коціцца... Мы смяёмся... «Мы свой, мы новый мир построим...»

Паўпісьменныя, паўгалодныя. Маладыя! З нас лёгка атрымліваліся ідэалісты, летуценнікі. Мы марылі сярод крыві — сваёй і чужой. Любімыя вершы: «То сердце не научится любить, которое устало ненавидеть», «...дело прочно, когда под ним струится кровь...» Нейкім незразумелым чынам кроў і мара ўжываліся. Чалавека проста не было — быў капіталіст, кулак, бядняк, пралетарый, імперыяліст, буржуй. Забітага шкадавалі, калі ён — пралетарый, але неяк мімаходзь шкадавалі, на хаду, на маршы. Як пісаў паэт: «...отряд не заметил потери бойца, и «Яблочко» песню допел до конца». Ні кроплі, ні грама спачування, калі — кулак, буржуй. Незразумелая рэч! У Эсхіла ці Эўрыпіда нядаўна знайшоў: «Люди не могли бы жить, если бы боги не дали им дара забвения». Мяне гэты дар пакінуў. Раптам задаю сабе пытанне (а ніколі раней не задаваў): чаму я не шкадаваў таго хлопчыка з распоратым жыватом, набітым залочанымі пагонамі? Ну, бяляк, ну, буржуйскі сынок... І ўсё-такі, як ты... Хлапчук... Не, па законах логікі, па законах навукі нас судзіць нельга. Нас можна судзіць толькі па законах рэлігіі. А я няверуючы...

...Я яшчэ ўчора хацеў спытаць: няўжо вам на самай справе цікавы гэты звар'яцелы стары, якому нават хлеб ужо не пахне? Заўсёды хваляваў пах свежага хлеба, а цяпер і ён без паху. Як вада. Я ўсіх перажыў... Я перажыў свайго сына... Мяне мучыць бяссонніца... І шчоўкае, шчоўкае ў мазгу... Як у фотаапараце. Але я павінен ісці проста да той кропкі... Не збочваць, не вяртацца...

Крыху раней, калі я яшчэ выходзіў на вуліцы. Год назад. Выбраўся, канешне, з палачкай. Некалі гэта было так блізка, усяго два кварталы, а тут гадзіну цягнуўся. У трамвай залезці пабаяўся, там людзі, многа людзей, а тут я адзін, калі што — да сценкі дома можна прытуліцца, быццам ты задумаўся, пастаяць, адпачыць. Не люблю, калі мне нагадваюць пра маю старасць. А я вельмі стары. Я хацеў пераканацца, што Ленін стаіць там, на плошчы, дзе ён стаяў заўсёды. Убачыў яго яшчэ здалёк, спачатку — узнятую руку, потым — усю постаць. Трыбуны не было, аказваецца, трыбуну перанеслі некуды. Раней яна стаяла адразу за помнікам, у святы яе ўпрыгожвалі чырвонымі бантамі, да Леніна прыносілі кветкі. Там заўсёды ляжалі кветкі. Кветак я не знайшоў, нават высахшых. Каб у мяне было больш сіл, я прынёс бы яму кветкі. Але я не ведаю, дзе цяпер знаходзяцца кветкавыя магазіны, мне абавязкова спатрэбіліся б чырвоныя гваздзікі. Сёння так не любяць чырвоны колер, усё чырвонае, што я не ўпэўнены, ці вырошчваюць чырвоныя гваздзікі?

У мяне нічога, акрамя Леніна, няма. Калі вы адымеце ў мяне веру ў Леніна, што ў мяне застанецца? Што застанецца ад майго жыцця, ад майго юнацтва? Усё маё багацце — жалезны гэты ложак, што я гадоў сорак назад купіў, па-мойму, адразу пасля вайны, пісьмовы стол і кнігі. Паглядзіце: гэтыя рэчы гэтак жа зношаны, як і я. Я не накопліваў рэчы, мне нічога падобнага ў галаву не прыходзіла. Спачатку ваяваў за светлую будучыню, потым яе будаваў. Хто абзаводзіцца рэчамі ў ваеннай зямлянцы ці на будаўнічай пляцоўцы? Гэта было зусім іншае жыццё. Наша жыццё. Я разумею, што ў мяне няма ніякіх доказаў, акрамя ўспамінаў. Але яны не матэрыяльныя... Яны з галіны заклінанняў...

...Мы ўсе напаўгалодныя, напаўраздзетыя. Але суботнікі ў нас — круглы год, і зімой таксама, у трыццаціградусны мароз. На маёй жонцы асенняе палітэчка. Мы грузім вугаль, цягаем тачкамі, мяшкамі на сябе. Яна — цяжарная. Незнаёмая дзяўчына, якая разам з намі працавала, пытаецца ў жонкі:

— У цябе такое паліто лёгкае. А іншага няма?

— Не.

— Ведаеш што: у мяне два. Было яшчэ добрае паліто, і ад Чырвонага Крыжа атрымала новае. Ты скажы мне свой адрас: я ўвечары прынясу.

І ўвечары яна прынесла нам паліто, не старое, а новае. Яна нас не ведала, яна першы раз нас бачыла. Дастаткова было: мы — члены партыі, і яна — член партыі. Мы былі як браты і сёстры. Маладыя і бедныя. Нам усім нічога не трэба было, акрамя адной веры.

У нашым доме жыла сляпая дзяўчына, з дзяцінства сляпая, і яна плакала, калі мы не бралі яе на суботнік. Усе памерлі... Бальшавіцкае пакаленне ляжыць пад мармуровымі плітамі... І на плітах высечана: член партыі з такога-та года... Ідзіце на старыя могілкі... У нас у Ленінградзе, у Маскве... З якога года ў партыі — гэта было вельмі важна нават пасля смерці. Тут быў пэўны сэнс: якой ты веры?

Анекдот раптам успомніў... Тых гадоў анекдот... Чыгуначны вакзал. Натоўпы людзей. Чалавек у скураной куртцы адчайна шукае некага. Знайшоў! Падыходзіць да іншага чалавека ў скураной куртцы:

— Таварыш, ты партыйны ці беспартыйны?

— Партыйны.

Шэптам:

— Тады скажы: дзе тут сарцір?

Здаецца, я звар'яцеў. Што я прыгадваю? Я нешта стаміўся. Крыху памаўчу...

... Для вас мы — племя вар'ятаў, племя самазабойцаў... Я не раз ужо чуў, у газетах чытаў... На тэлебачанні... Зусім іншы час быў! Зусім іншыя людзі! Усё не так, як вы пішаце, як вы думаеце. Не так!

Першага бальшавіка я пачуў у сваёй вёсцы. Малады студэнт у салдацкім шынялі. Ён выступаў каля царквы, на плошчы:

— Цяпер адны ходзяць у ботах, другія — у лапцях, а калі будзе савецкая ўлада, усе будуць аднолькавыя.

— А што такое савецкая ўлада?—крычаць мужыкі.

— А гэта будзе такі цудоўны час, калі вашы жонкі будуць насіць шаўковыя сукенкі і чаравікі на абцасах. Не будзе багатых і бедных. Усе будуць аднолькавыя. Усім будзе добра.

(Працяг на 4-й стар.).

Святлана АЛЕКСІЕВІЧ

Зачараваныя смерцю

(Працяг. Пачатак на 3-й стар.)

Мая мама апране шаўковую сукенку... Мая сястра будзе хадзіць у чаравіках на абцасах... Ці ж можна не палюбіць гэтую мару? За бальшавікамі пайшлі бедныя людзі, жабракі. Іх было больш.

Вам гэта цікава? Тады слухайце далей.

Першага чырвонаармейца ўбачыў праз год. У нашу вёску прыехаў прадатрад, забіраць хлеб у кулакоў. Кулакі хлеб не аддавалі, хавалі і палілі. Я ўжо быў камсамольцам. Мне сказалі: Чырвоная Армія галадае, савецкая ўлада галадае, Ленін галадае, ты павінен дапамагчы. Мне пятнаццаць гадоў. Я паверыў! Уначы мы сачылі за багатымі. Ну, і я высачыў, што наш сусед, дзядзька Сямён, схаваў хлеб у лесе. Ранішай знайшлі яшчэ цёплая... Прывялі дзядзьку Сямёна...

Камандзір гаворыць:

— Пад трыбунал!

Ніхто не ведаў гэтага слова. Растлумачылі: хуткі суд. Харчовы трыбунал—суд за злоснае ўтойванне хлеба ў шкоду савецкай улады. Прыгавор адзін—расстрэл. Увечары дзядзьку Сямёна прывезлі на калёсах у лес і расстралялі. На тым самым месцы, дзе яшчэ хлеба пахла...

Мне было страшна. Дагэтуль я не бачыў, як расстрэльваюць людзей... Але Чырвоная Армія галадае, Ленін галадае... Я быў хлапчук.

Атрад паехаў, і бацька выгнаў мяне з дому: — Ідзі, каб я цябе ніколі не бачыў. Ідзі са сваёй вёскі. А то тут за цябе заб'юць.

Я ішоў з вёскі міма могілак, дзе ляжаў дзядзька Сямён... Плакаў. Сваю першую ахвяру ў імя рэвалюцыі я аплакваў дзіцячымі слязамі. Але мая мама апране шаўковую сукенку... Мая сястра будзе хадзіць у чаравіках на абцасах... Не толькі яны, усе будуць шчаслівыя.

Шчоўкае... Шчоўкае... Іншы раз мне здаецца, што мой мозг узрываецца. Ці там стужка парвалася. Раптам нічога не памятаю. Ці пачынаю ўспамінаць тое, што ніколі не ўспамінаў. Не памятаў. Тады кадры круцяцца-круцяцца, як на старой стужцы. Нямы кінематограф. Без голасу. Адны чалавечыя вочы і твары. Часцей за ўсё коні скачуць... Так скачуць, што вось-вось лопне сэрца... Пакуль вочы не расплюшчу... Калі памерла мая другая жонка, я зразумеў, што ў мяне нікога не засталося, акрамя мяне самога. Я сам сабе сябар, я сам сабе суддзя, я сам сабе вораг...

Вы думаеце, што я так адразу—рамень на шыю?.. У пятлю... Не, я спрабаваў жыць. Я хадзіў у Дом ветэранаў партыі, як гаворыцца, уцякаў у свой час. Там, і сапраўды, час спыніўся, там усе жывуць мінулым, іншага нічога ні ў каго няма. У мяне выраслі ўнукі, а ў многіх там іх няма. Асабліва там шмат жанчын. Мяне ажаніць хацелі... (Смяецца). Каб у доме зноў запахла пірагамі, я мог бы ажаніцца. Але там (гэта сумна) няма ніводнай жанчыны, якая любіла б пячы пірагі. Яны служылі рэвалюцыі, краіне, ім не было часу нараджаць дзяцей, вучыцца пячы пірагі. Чаму мне смешна? Я і сам такі. Мне цяжка ў старасці, я нічога не люблю, нічым не захапляюся. Схадзіў некалькі разоў на рыбалку—кінуў. Шахматы з юнацтва люблю, таму што Ленін любіў гуляць у шахматы. Мне няма з кім гуляць у шахматы. Можа, трэба было застацца там, там усе гулялі ў шахматы. Я ўцёк... Хацеў памерці дома... Магу я сабе дазволіць за ўсё жыццё адну-адзіную раскошу —памерці дома...

...Спачатку я быў ленінец, потым сталінец. Да трыццаць сёмага года я быў сталінец. Я Сталіну верыў, верыў усяму, што гаварыў і рабіў Сталін. Так, найвялікшы, геніяльны... Правадыр усіх часоў і народаў... Цяпер і сам не разумею — чаму я ў гэта верыў? Сталін — нявытлумачаная рэч, яшчэ ніхто яго не зразумеў. Ні вы, ні мы. Каб Сталін загадаў: ідзі, страляй! — я пайшоў бы. Каб сказаў: ідзі, арыштоўвай! Я арыштоўваў бы. Тады, у той час, я зрабіў бы ўсё, што б ён ні сказаў. Катаваў бы, забіваў, даносіў... Гэта незразумелая рэч — Сталін. Шаман! Вядзьмак! Я і сам цяпер не разумею: няўжо арыштоўваў бы, даносіў? Значыць, каты і ахвяры атрымліваліся з адных і тых жа людзей. Нехта нас выбіраў, тасаваў... Недзе там, наверсе...

Я перастаў верыць Сталіну, калі ворагамі народа абвясцілі Тухачэўскага і Бухарына. Я бачыў гэтых людзей. І запомніў іх твары. У ворагаў такіх твараў не магло быць. Так я тады думаў. Гэта былі твары людзей, якіх не трэба было паляпшаць, удасканальваць, ад якіх не трэба было вызваляцца, каб застаўся чысты чалавечы матэрыял, як адборнае збожжа для неймаверна цудоўнай будучыні.

А потым арыштавалі маю жонку. Яна працавала інжынерам на заводзе. Арыштавалі на канцэрце. Пайшла на канцэрт і дадому не вярнулася. Вяртаюся дадому, сын разам з катом спіць на дыванку ў прыхожай. Чакаў маму і заснуў...

Праз некалькі дзён арыштавалі мяне. Тры месяцы прасядзеў у адзіночцы. Гэта каменны мяшок — два крокі ў даўжыню і паўтара ў шырыню. Крумкача да свайго акенца прывучыў. Ячнымі крупамі з поліўкі карміў. З таго часу гэта мая любімая птушка. На вайне, памятаю, бой скончаны... Іншых птушак няма, а крумкач лятае... Не верце, калі вам гавораць, што можна было вытрымаць катаванні. Ножку венскага крэсла ў задні праход! Любую паперку прынясуць, і вы яе падпішаце. Ножку венскага крэсла ў задні праход ці шылам у машонку... Нікога не асуджайце... Мікалай Вярхоўцаў — я яго сустрэў там — мой сябар з грамадзянскай, член партыі з тысяча дзевяцьсот дваццаць чацвёртага года. Разумнік! Адукаваны чалавек, да рэвалюцыі універсітэт скончыў. Выкладчык інстытута. Ішла нарада, у перапынку нехта прачытаў услых газету, а там паведамленне, што на бюро цэка вырашалася пытанне аб апладненні кабыл. Ён вазьмі і пажартуй: маўляў, у цэка спраў іншых няма, як апладненнем кабыл займацца... Раніцай ён гэта сказаў, увечары яго ўзялі. Ён вяртаўся з допытаў са скалечанымі рукамі. Пальцы прышчамлялі дзвярамі. Усе пальцы яму, як алоўкі, зламалі. Мяне білі галавой аб сцяну...

Праз паўгода — новы следчы. Маю справу аддалі на перагляд. І мяне адпускаюць. Нейкі цуд здарыўся, але я тады думаў: вось жа я не вінаваты, і мяне вызвалілі...

— А я адсюль не выйду, — сказаў Мікалай, — нават калі мяне апраўдаюць. Хто мяне выпусціць з такімі рукамі, — і паказаў свае рукі без пальцаў. — Я ж гэтыя рукі пакажу... У мяне дома спытаюцца... У мяне на вуліцы спытаюцца...

Яго апраўдалі і расстралялі. Быццам бы памылкова. Сына я знайшоў у чужых людзей, ён пачаў заікацца, баяўся цемры. Мы жылі ўдваіх. Я спрабаваў даведацца што-небудзь пра жонку і дабіваўся аднаўлення ў партыі. Тое, што са мной здарылася, я лічыў памылкай. І тое, што з Вярхоўцавым здарылася, я лічыў памылкай, і з маёй жонкай. Партыя ў гэтым не вінавата. Гэта ж наша вера, гэта ж наша біблія. Бог не можа быць вінаваты, Бог мудры. Я шукаў сэнс у тым, што адбываецца, у гэтым моры крыві. У верніка памірае дзіця... Ён шукае сэнс сваіх пакут... І знаходзіць... Ён жа не кляне Бога?

Пачалася вайна... У дзеючую армію мяне спачатку не бралі, таму што жонка — вораг народа, недзе ў лагеры. Гэту ганьбу таксама трэба было перажыць. Гонар мне вярнулі ў сорак пятым, калі я прыехаў з фронту. З ордэнамі, паранены. Мяне выклікалі ў райком партыі і ўручылі мой партбілет са словамі:

— На жаль, жонку мы вам вярнуць не можам. Жонка загінула. Але гонар мы вам вяртаем...

І ўяўляеце: я быў шчаслівы. Напэўна, сёння нельга ў гэтым прызнавацца, але гэта былі самыя шчаслівыя мінуты ў маім жыцці. Партыя для нас была вышэй за ўсё — вышэй за наша маленькае каханне, нашы жыцці. Лічылася шчасцем — прынесці сябе ў ахвяру, кожны быў да яе гатовы. Будучыня, якая павінна была стаць цудоўнай, заўсёды жыла пад знакам смерці. Вакол увесь час гінулі людзі, шмат людзей. Мы да гэтага прывыклі. Загінула мая жонка. Я мог загінуць...

Так, мая жонка — член партыі. Мог бы я ажаніцца не з бальшавічкай? Здагадваюся, чаму вы пра гэта пытаеце. Павінен вас расчараваць: я кахаў сваю жонку, мая першая жонка была прыгожая. Але каб яна верыла ў бога, не ўступіла ў камсамол... Канешне, я не мог бы яе пакахаць. Як я мог быць шчаслівым, калі яна загінула? Не трэба прасіць прабачэння, мяне не крыўдзяць вашы пытанні. Яшчэ раз разумею, што я з іншага жыцця. З іншай планеты, калі хочаце, яе ўжо няма. Там кіравалі свае законы. Тое, што вы лічыце ненармальным, там было нармальна. А тое, што для вас нармальна, тады мог сказаць і нават падумаць толькі вар'ят.

Калі я адыходзіў... Не, я не баязлівец, я проста стаміўся... Я рваў старыя фатаграфіі... Толькі фатаграфію сваёй першай жонкі парваць не змог... Мы там удваіх — маладыя, смяёмся... Я ўспомніў сонца... Нейкая лясная паляна, мая галава ляжыць на каленях у жонкі... Закалыхваецца ў яе руках, як у калысцы... Я ўспомніў сонца...

Партыі здрадзілі, Леніну здрадзілі. Знікла ўсё, чаму я аддаў сябе. На плошчы кіруе новая рэлігія — рынак: «Грошы! Грошы! Грошы!» Ну, станеце багата, сыта жыць, але як бы не забыліся — дзеля чаго? Няўжо чалавеку жыццё дадзена дзеля самога жыцця, як дрэву, як рыбе? Не, яно даецца дзеля чагосьці большага, чым проста жыццё. Сасіскі і «мерседэс» ніколі не стануць вышэйшай мэтай. Напэўна, таму мы любілі смерць. Так, мы яе любілі. Я гэта нядаўна зразумеў. У адну з бяссонных начэй...

Што ж вы маўчыце? Прыміце мой выклік...

...Дзе мае жыццё? Няўжо яно засталося толькі ў маёй слабай галаве? Які жах! Мая галава — адзіны склад маіх успамінаў, а я ніколі не жыў адзін. Я ўсё жыццё разам з усімі будаваў, ваяваў. Сядзеў у турме. У мяне не было ніякай спецыяльнасці, акрамя веры. Мая спецыяльнасць — верыць самому і вучыць веры іншых. Мне не хапала часу вучыцца — тры класы парафіяльнай школы і партшкола... І я кіраваў вялікімі заводамі... У мяне заўсёды — адна-дзве кашулі, пара шкарпэтак, штаны, а астатняе — навошта? Я жыў ад плана да плана, ад пяцігодкі да пяцігодкі. Вось першы корпус завода ўзвядзём... Другі... Першую лінію пусцім... Другую... Гэта дзесяткі гадоў... Яны ляцелі, згаралі... Лета, зіма, восень... Як сады цвітуць... Я гэта толькі ў старасці ўбачыў... Мне здаецца, што я больш за паўстагоддзе не пакідаў будаўнічую пляцоўку... Памятаеце, у Маякоўскага: «Мне наплевать на бронзы многопудье. Мне наплевать на мраморную слизь. Сочтемся славою, ведь мы свои же люди. Пускай нам общим памятником будет построенный в боях социализм...»? Гэта ж наша вера, гэта ж наша біблія!

У мяне засталіся толькі гэтыя каштоўнасці, каштоўнасці перажытага. Іх аднялі...

Калісьці ў мяне быў сын. Ён даўно памёр, мой сын Акцябр. Ён дваццаць разоў глядзеў фільм «Чапаеў». «Эх, Пецька, — уздыхаў Чапаеў, — шчаслівы ты чалавек. Вось я хутка памру, а вы з Анкай пры камунізме жыць будзеце. Паміраць не трэба». Сына няма. Унукі, праўнукі... Іншыя людзі... Родныя, але незнаёмыя. Яны мяне не заўважаюць, як старую рэч, зусім старую, непрыгодную да ўжывання. «Дзядуля, твой Сталін — фашыст, — так яны цяпер са мной размаўляюць.—Вы будавалі не сацыялістычную, а фашысцкую дзяржаву. Самыя вялікія каналы, чыгункі, заводы савецкія рабы будавалі, зэкі. Пятроўскі Санкт-Пецярбург на чалавечых касцях... І сталінскі Волга-Данскі канал на касцях... І Магнітка... Усё на касцях... Дзядуля, а ты таксама калектывізацыю праводзіў? Раскулачваў, высылаў? Дзядуля, лепш бы ты быў белым афіцэрам, а не чырвоным...»

Мне няма куды ісці. Мне няма чым абараняцца. Мой час скончыўся. Час — лёс, як казалі старажытныя грэкі...

...Дамы са шкла і металу, цудоўней за палацы. Лімонныя і апельсінавыя сады пасярэдзіне гарадоў. Старых амаль няма, людзі вельмі позна старэюць, таму што жыццё цудоўнае. Усё робяць машыны, людзі толькі ездзяць і кіруюць машынамі. Нівы густыя і багатыя. Кветкі як дрэвы. Усе шчаслівыя, радасныя. Ходзяць у прыгожым адзенні — мужчыны і жанчыны. Вядуць вольнае жыццё працы і асалоды. Няўжо гэта мы? Няўжо гэта наша зямля? І ўсе так будуць жыць?

Чацвёрты сон Веры Паўлаўны са «Што рабіць?» М. Чарнышэўскага мы напамяць вучылі ў гуртках палітграматы. Як вершы. Нашай рэлігіяй была будучыня, якая ніколі не настане. Я застаўся яе заложнікам.

(Працяг будзе).

Матэрыялы выпуску падрыхтаваў да друку Мікалай ЧАХОЎСКІ (тэл. 32-41-92).

Суніцы аддзячылі ўраджаем

Спадзяёмся, што ад градак, дзе раслі сакавітыя суніцы, вы атрымалі задавальненне. Ягады выраслі сакавітыя, салодкія. Праўда, не вельмі буйныя. Пройдзе тыдзень-другі — і ўсе паходы да радкоў суніц закончацца. Ягада, як кажуць, адпладаносіць.

І адразу пытанне: што рабіць далей? Скошваць лісце ці пакінуць? Калі гэта рабіць? Як падкарміць ягаднік?

Калі ліст на дзялянцы буйны, сакавіты, на ім няма слядоў хвароб, а кветаножкі не паражаліся «драпежнікамі», брацца за касу ці нажніцы няма сэнсу. Мэтазгодна толькі прайсціся па радочках і зняць «дрэнны» ліст. І пасля падкарміць расліны з лёгкім акучваннем. Сілкаванне лепш арганічнае — перагной, кампост, свежы гной, які памарынаваўся ў вадзе да пяці дзён і не «пеніцца». Абавязкова дабавіць попелу — шклянку на пагонны метр.

Няма арганікі — прымяняйце мінеральныя тукі. Найлепш падыдзе нітрафоска, бо ў яе ўсе элементы збалансаваны. Шклянка на два-чатыры пагонныя метры — якраз дастаткова. Абавязкова ўгнаенні прыкапаць.

Калі лісце і расліны «заселены» хваробамі і шкоднікамі, лепш іх скасіць на вышыні 1,5—3 сантыметры (не пашкодзіць пупышкі!). Лісце вынесці і спаліць ці глыбока закласці ў яму пад кампост. Высокая тэмпература, якая створыцца, знішчыць узбуджальнікаў хвароб.

Падпоры пад дрэвамі

Яблыні пазбавіліся «лішніх» пладоў. Гэта так званае чэрвеньскае нарміраванне ўраджаю. Ім «распараджаецца» само дрэва. Шмат завязі— больш скіне.

Маленькія яблычкі трэба сабраць і закапаць (да 50 см) у глебу. З такой работай не варта марудзіць. Закопваць ці спальваць неабходна і іншую падаліцу, асабліва са слядамі хадоў пладажэркі. Вусень вельмі рухавы. Калі вы не паднімеце яблык да вечара, уначы з яго выйдзе паразіт і працягне сваю «дзейнасць». Паспрабуйце разрэзаць ападак раніцай — ён будзе без чарвячка.

Час паставіць падпоры. У першую чаргу пад галіны, якія нясуць найбольш пладоў, захварэўшыя, з трэшчынамі. Падпора ставіцца так, каб сукі былі некалькі прыпаднятымі. А самі падпоры павінны прайсці дэзінфекцыю. Для гэтага іх варта злёгку «падсмажыць» на вогнішчы.

Сёлетні год гарачы і сухі. Грыбковыя хваробы развіваюцца марудна. Усё ж прафілактычныя мерапрыемствы неабходныя. Пажадана некалькі разоў з інтэрвалам 10—14 дзён яблыні і грушы апырснуць бардоскай вадкасцю ці хлорвокісам медзі. У апошні раствор можна дадаць азот — да 30 грамаў мачавіны на вядро. Гэта будзе і пазакаранёвая падкормка. Патрэбу ж у азоце дрэвы маюць заўжды. А цяпер, калі набіраюць моц плады, тым больш.

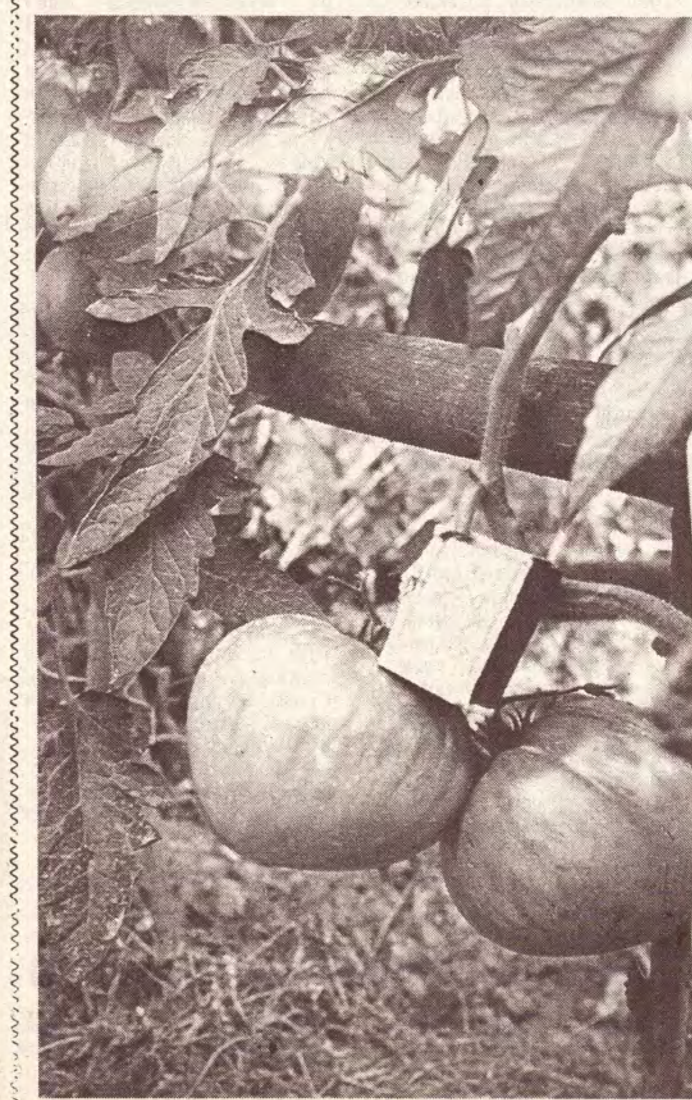

Атрымаць такія памідоры — мара дачніка. Гэта выспявае адзін з мноства сартоў «народнай селекцыі» — «бычынае сэрца». Кожны памідор пацягне больш за паўкілаграма.

Лазня... для агуркоў

У сухое гарачае надвор'е агуркі (а яны цяпло вельмі любяць) развіваліся не так, як хацелася. Удзень ліст скручваўся, абвісаў, таміўся. Недзе і жаўцеў. Палівы пад корань, нават вельмі частыя, справы не палепшылі.

І ўсё ж сродак, які карэнным чынам зменіць сітуацыю, ёсць. Гэта — наша звычайная «лазня». Бярыце венічак, вядро з настоенай на сонцы вадою — і да сваіх любімцаў. Добра абдайце іх... кропелькамі вады. Ліст выгнецца, набудзе цёмную афарбоўку, распушыцца. Дужа яму даспадобы такія водныя працэдуры! Кветкі таксама бы прачнуцца. Яны стануць вялікімі, актыўнымі.

Такую лазню ладкаваць у канцы «рабочага» дня, калі спякота некалькі спадзе, але сонца грэе стабільна і моцна. Вокны для вентыляцыі ў цяпліцах, вядома, адчынены.

Вынік будзе яшчэ лепшы, калі ў «раствор» дадаць разбаўлены настой каравяку (літр на вядро), ці «чай» з траў. Пажыўныя рэчывы будуць адразу ж дастаўлены па прызначэнню.

Заўважана, што агурок ад моманту апылення да падачы на стол расце недзе 12 дзён. А тут ён можа быць гатовым за восем-дзевяць дзён!

Муха, якая не дрэмле

Вясною мы прыводзілі здымак, на якім яскрава было відаць, што перашкаджала моркве добра развівацца. Сярод іншых, там былі і хады, якія зрабілі лічынкі маркоўнай мухі. Сёння яна зноў на «сваёй» вахце.

Муха нечым падобная на нашу хатнюю. Яна толькі больш бліскучая, з зялёным адценнем. Даўжыня яе — да 5 міліметраў. Акрамя морквы, наносіць шкоду пасевам пастарнака, пятрушкі, сельдэрэю.

Адразу адзначым, што сама муха нічым страшным не з'яўляецца. Небяспечныя яе кладкі. Пачынаюцца яны ў маі і працягваюцца з невялікімі перапынкамі ўсё лета. З яйца выходзяць лічынкі, якія, бы бураўчыкі, угрызаюцца ў корань. Даволі рухавыя і працавітыя. Асобныя карані ператвараюць ці не ў суцэльны лабірынт хадоў. Выцягваюць сокі. Расліна вяне. Лісце скручваецца, мяняе афарбоўку. Плод дзеравянее, траціць свае пажыўныя якасці.

Муха выдатна «працуе» ў сырое надвор'е. У гэты перыяд яйцакладкі дасягаюць максімуму. Кладзе свой скарб між камячкоў глебы, бліжэй да расліны. Часта і на саму расліну. «Пазнае» ахвяру па паху. Асабліва выкарыстоўвае час, калі гаспадыні полюць і прарэджваюць пасевы. Тады морква вяне і распаўсюджвае своеасаблівы пах.

Весці барацьбу з мухай даволі складана. Не ведаеш, з якога боку і калі чакаць атакі. Усё ж вопыт падказвае, што перамагчы яе можна. Самае важнае — не паліце і не прарэджвайце градкі ўдзень. Лепш рабіце гэта раненька ці позна ўвечары, калі муха «спіць». З той жа нагоды не вырывайце ўдзень моркву, каб пачаставаць некага ці гатаваць ежу. Вырывайце ўвечары. Лісце аддайце жывёле ці пакладзіце ў кампост як найглыбей.

Абавязкова часта рыхліце міжрадкоўі (яйкі выгортваюцца наверх ці засыпаюцца і гінуць). Пакладзіце на градцы палын горкі, галінкі алешыны, хвою. Можна нешта іншае (апрацаваць газай, напрыклад), што саб'е муху з панталыку.

Вельмі добры сродак — пасеў морквы разам з часнаком і цыбуляй. Яны «вартуюць» адно аднаго.

Раяніраваныя сарты. Што гэта такое?

Вучоныя выводзяць многа раслін. Прайшоўшы апрабаванне на інстытуцкіх дзялянках, яны паступаюць на спецыяльныя абласныя сортавыпрабавальныя ўчасткі. Па Рэспубліцы Беларусь іх нямала. Толькі тыя, што вытрымаюць і дадуць адметныя вынікі ў звычайных палявых умовах, пойдуць, скажам так, для масавага спажывання. Спецыялісты складуць карткі, дзе адзначаць: тэрміны сяўбы, унясенне ўгнаенняў, догляд раслін (нават падкормкі), абарона ад шкоднікаў, атрыманы вынік. Будзе адзначана ўстойлівасць навічкоў да розных хвароб.

Вось пасля ўсёй гэтай «кухні» мы атрымаем так званы раяніраваны сорт. Ён можа быць рэкамендаваны для адной вобласці ці ўсёй Беларусі. Выкарыстоўваючы гэты пасадачны матэрыял, агароднікі і садаводы пазбавяцца ад многіх нягод. Бо, як бачым, у перыяд апрабацыі вучоныя і селекцыянеры зрабілі пераканаўчы практычны вывад аб жыццядзейнасці навічка менавіта ў даных глебава-кліматычных умовах, праверылі іх на мароза- і зімаўстойлівасць.

Аднак садаводы і агароднікі, як кажуць, «не чакаюць міласці вучоных і селекцыянераў», а самі прымяняюць новыя сарты. Скажам, памідораў, агуркоў, рознай садавіны. У многіх выпадках першапраходцы дабіваюцца выдатных вынікаў. У іх садах і на агародах убачыш такое, што літаральна «слова праглынеш».

І гэта імкненне да заўжды новага патрэбна толькі вітаць. Мы спадзяёмся, што чытачы газеты напішуць пра такіх дапытлівых, неспакойных людзей, якія ператварылі дачы і агароды, прысядзібныя ўчасткі ў квітнеючыя райскія куткі.

ПРЭС-КАНТАКТ

РАБАВАЦЬ — АПОШНЯЯ СПРАВА. АЛЕ ЎСЁ Ж СПРАВА

ВІЦЕБСК. Па выніках экспрэс-даследавання, праведзенага газетай «Віцебскі кур'ер», 70 працэнтаў апытаных лічаць эканамічную сітуацыю на Беларусі нездавальняючай, 30 працэнтаў — задаволены ёю, а вось адзнак «добра» і «выдатна» нашаму жыццю не даў ніхто.

І ўсё ж, нягледзячы на такое негатыўнае ўспрыняцце рэчаіснасці, толькі пятая частка апытаных лічыць дапушчальным такі выхад, як эміграцыя (прычым рэальную магчымасць паехаць на пастаяннае месца жыхарства за мяжу маюць толькі 15 працэнтаў удзельнікаў апытання). Цікава, але пераважная большасць рэспандэнтаў мяркуюць, што адзіная магчымасць дасягнуць дастаткова высокага ўзроўню жыцця — праца, і ўсяго адзін віцябчанін (сарака-гадовы беспрацоўны) выказаў жаданне «пайсці рабаваць», але толькі ў тым выпадку, калі ў бліжэйшы час не зможа знайсці работу па спецыяльнасці.

АБ КАРЫСЦІ ЛАТАРЭЙ

У ЗША, у адрозненне ад нашай рэспублікі і іншых краін СНД, інфармацыя аб тым, куды ідуць грошы ад спартыўных і іншых латарэй, не з'яўляецца сакрэтам.

Згодна з інфармацыяй, надрукаванай у газеце «Ю-Эс-Эй-тудэй», 65 працэнтаў прыбытку ад латарэй ідзе ў Амерыцы на патрэбы асветы, 15 працэнтаў — у казну штата, 8 — на дапамогу пенсіянерам, 6 — на гарадскія патрэбы, 3 працэнты — на эканамічнае развіццё раёнаў, 2— на рамонт і будаўніцтва аўтамабільных дарог, на фінансаванне праграм па ахове навакольнага асяроддзя — 1 працэнт. Гэта не проста таямнічая фраза: «Выйграеце вы — выйграе спорт», згодна з якой вельмі цяжка высветліць лёс затрачаных намі грошай.

«ТАПТУШКІ» Ў МІНСКУ

Сацыялагічная служба газеты «Правда» прапануе новы рэкорд у Кнігу рэкордаў Гінеса. «Праўдзісты» прыдумалі новы танец «Таптушкі». Сутнасць яго ў няспынным пераступанні з нагі на нагу ў чэргах ля прадуктовых магазінаў.

Група вывучэння грамадскай думкі газеты разаслала ў розныя канцы СНД 6 тысяч анкет, якія дазволілі высветліць сярэднесутачную «норму» ўдзелу ў «таптушцы» адной сям'і. У Мінску такая норма склала 1—3 гадзіны. Гэта не вельмі дрэнны паказчык, бо, напрыклад, у Бішкеку «таптушкамі» займаюцца ад паўтары да шасці гадзін, у Санкт-Пецярбургу і Кішынёве — ад 2 да 5, а ў Екацярынбургу і Маскве — ад 2 да 6 гадзін у суткі. Сапраўды, у Мінску зараз рэдка сустрэнеш доўгую чаргу за прадуктамі харчавання (толькі калі «даюць» што-небудзь таннае), затое ва ўсіх краінах СНД штодзённая чарга дасягае даўжыні ў 46 тысяч чалавека-гадоў.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

8 ліпеня

Беларускае тэлебачанне

14.55. Беларуская літаратура.
15.25. Фізіка.
15.55. Хімія.
16.30. Навіны.
16.35. Для дзяцей. Я. Чапавецкі. «Мышаня Мыцык». Спектакль Дзяржаўнага тэатра лялек Беларусі.
17.30. Мультфільмы.
18.00. Сенакос на Палессі. Перадача з Брэста.
18.20. «Палёт матылька», «Сказ пра «Царыцу ваз». Дак. фільмы.
19.00. Абласныя навіны. (Гомель).
19.10. Наш каментарый. «Рэха Прыднястроўя».
19.15. Сустрэча са Старшынёй Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С. С. Шушкевічам. Прамая лінія.
20.15. «Ане Вескі». Фільм-канцэрт.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.30. Некалькі слоў па жыллёваму пытанню.
21.45. Урачысты вечар, прысвечаны 110-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Янкі Купалы. Пасля заканчэння—НІКа.

І канал. Астанкіна

13.10. Тэлемікст.
13.55. Блакнот.
14.00. Навіны.
14.20. Сёння і тады.
14.50. «Тры гады». Маст. фільм. 2-я серыя.
16.05. «Новыя імёны». Іграюць Г. Гаруноў і Расійскі сімфанічны аркестр пад кіраўніцтвам М. Плятнёва.
16.10. Маст. фільм для дзяцей «Ганна». 5-я серыя.
17.00. Навіны.
17.30. Студыя «Палітыка» паказвае...
18.00. «Багатыя таксама плачуць». Маст. фільм.
18.45. «Накцюрн на флейце вадасцёкавых труб». Аўтарская праграма Э. Разанава.
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. «Зіма ў раі». Маст. фільм. 2-я серыя.
22.15. Чорная скрыня.
23.00. Навіны.
23.25. «Каханне з першага позірку». Дзень 2-гі.
24.00. Вытокі аргенцінскага танга.
0.35. «Тры гады». Маст. фільм. 2-я серыя.

Канал «Расія»

12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
15.00. Там-там—навіны.
15.15. Вольны час. «Увага: здымаю!»
15.30. «Бывай, зброя!»
16.00. «Візітная картка». Частка 1-я.
16.45. Т. Ін. Ка.
17.00. Хрысціянская праграма. «Надзея сёння».
17.45. Версія.
18.00. Апазіцыя.
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. Тэлегульня «Лога».
19.55. Фестываль «Сан-Вінсент-92».
20.45. «Школа драматычнага мастацтва Анатоля Васільева». Частка 1-я. Платон. «Дзяржава».
22.00. Весткі.
22.20. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
22.35. На сесіі ВС Расійскай Федэрацыі.
23.05. «Школа драматычнага мастацтва Анатоля Васільева». Частка 2-я.

9 ліпеня

Беларускае тэлебачанне

14.55. Беларуская літаратура.
15.25. Фізіка.
15.55. Хімія.
16.30. Навіны.
16.35. Экран дзіцячага фільма. «З кошкі ўсё і пачалося». Маст. фільм.
17.50. «Казкі-небыліцы дзеда Ягора». Мультфільм.
18.00. «Звычайнае жыццё доктара Бызава». Дак. фільм.
19.00. Абласныя навіны (Гродна).
19.10. Зачытайце маё пісьмо...
19.15. «З любоўю да зямлі». Сустрэча з выкладчыкамі і навучэнцамі Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі ў Горках.
20.00 «Танцуе Галіна Шляпіна» Фільм-канцэрт.
20.25. Тыдзень беларускага ўрада.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
21.30. Творчае маладзёжнае аб'яднанне «Крок» прадстаўляе... Студыя «КІТ».
23.05. НІКа.

І канал. Астанкіна

13.10. Тэлемікст.
13.55. Блакнот.
14.00. Навіны.
14.25. «Гэта было... было...»
14.40. «Візіт дамы». Маст. фільм. 1-я серыя.
15.50. Маст. фільм для дзяцей «Ганна». 6-я серыя.
16.45. «З вамі Вівекананда».
17.00. Навіны.
17.25. ...Да 16 і старэйшым.
18.05. «Багатыя таксама плачуць». Маст. фільм.
18.50. Студыя «Палітыка» прадстаўляе. Дак. фільм М. Галдоўскай «Асколкі люстэрка». (Дзённік смутнага часу).
19.45. Добрай ночы, малышы!
20.00. Навіны.
20.40. «Жонка прадаўца газы». Маст. фільм.
22.10. Фестываль «Белыя ночы ў Санкт-Пецярбургу».
23.55. «Кінатаўр» вачамі Леаніда Ярмольніка.
0.50. «Візіт дамы». Маст. фільм. 1-я серыя.

Канал «Расія»

12.40. Сялянскае пытанне.
13.00. Весткі.
15.00. Там-там-навіны.
15.15. У свеце жывёл.
16.00. «Візітная картка». Частка 2-я.
16.50. Т. Ін. Ка.
17.20. Калідоры ўлады.
17.50. Спявае Ігар Платонаў.
18.00. Парламенцкі веснік.
18.15. Студыя «Нотабене».
19.00. Весткі.
19.20. Свята кожны дзень.
19.30. «Санта-Барбара». Маст. фільм.
20.20. Цырк на сцэне. «Марафон дурняў».
20.30. «Хрона». У свеце аўта- і матаспорту.
21.00. Пятае кола.
22.00. Весткі.
22.20. З залы Канстытуцыйнага суда Расіі.
22.35. На сесіі ВС Расійскай Федэрацыі.
23.05. Пятае кола. Працяг.

РАДЫЁ

9 ліпеня

Апошнія паведамленні: 6.00, 7.00, 10.00, 15.00, 19.45, 23.00.

7.00 — «Радыёфакт». 8.05 — «Зона асаблівай увагі». 8.15 — «Вясковыя ростані». 9.15 — І. Сіняўскі. «Пакутлівы лёс». Старонкі рамана. Частка 1-я. 10.15 — для дзяцей. Г. Карпенка: «Да бабулі, да дзядулі». Радыёпастаноўка. Частка 2-я, заключная. 11.00 — «Памяць сэрца». Радыёчасопіс. 11.30 — «Пераканаць сябе». Пра школу п'янства. 12.00 — «Апоўдні». 13.00 — «У абедзенны перапынак». 14.00 — «З канцэртаў у Беларускай дзяржаўнай філармоніі». 15.15 — А. Шлег. «Рэха баравое». Радыёспектакль. 16.05 — «Рамантыкі». 16.35—«Ручаінка». Радыёклуб. 17.00 — «Эканамічны дзённік». 17.40 — «Ад нашага ўласнага карэспандэнта». 18.00 — перадачы абласнога радыё. 19.00 — гуманітарна-інфармацыйны канал радыёстанцыі «Беларуская маладзёжная». 19.45 — «Дзень нашага жыцця». 20.05 — вячэрняя казка. 20.25 — «Хочацца быць аптымістам». Нататкі У. Мехава. 21.00 — «Ад шчырага сэрца». Музычная праграма па пісьмах радыёслухачоў. 22.00 — «Клопат». Медыцынскі веснік. 22.10 — «Вы нам пісалі? Адказваем». 23.10 — «Акцёры беларускай аперэты». А. Ранцанц. 0.00 — «Начны канал».

НАДВОР'Е

8 ліпеня

Сёння ўдзень па рэспубліцы халаднаватае надвор'е, дажджы пераважна па паўднёваму ўсходу. Тэмпература паветра ў Мінску, Віцебску, Гродна — 16—18, Магілёве — 19—21, Брэсце і Гомелі — 20—22 градусы цяпла.

У наступныя двое сутак пераважна без ападкаў. Тэмпература паветра ўначы 5—10, удзень 9 ліпеня 17—22, 10-га — 19—24 градусы цяпла.

Л. САНКЕВІЧ,
інжынер-сіноптык.

СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ СЁННЯ Ў НУМАРЫ

Пастанова Савета Міністраў РБ **«Аб сацыяльнай падтрымцы асобных катэгорый грамадзян ва ўмовах няспыннай лібералізацыі цэн».**

«Культура — гэта склад мыслення» — інтэрв'ю Наталлі Бахір з намеснікам міністра культуры РБ Міхаілам Падгайным.

«Смерць сярод нас» — нататкі Людмілы Маслюковай з каардынацыйнай нарады прадстаўнікоў усіх праваахоўных органаў рэспублікі.

«І ўсё ж маці ці мачаха?» — роздум доктара эканамічных навук Васіля Гаўрылюка аб канцэпцыі БНФ па эканамічнаму развіццю Беларусі.

«Нават нецвярозыя са мной вітаюцца! Гэта так прыемна!» — інтэрв'ю з папулярным акцёрам Сямёнам Фарадай.

«Саборуемся» — нататкі Ігара Грышана з установчай канферэнцыі Усебеларускага славянскага сабора.

«Ці любіў Цыцэрон танцаваць?» — расказ аб мастацтве публічных выступленняў.

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь, калектыў рэдакцыі газеты «Звязда».

Галоўны рэдактар У. НАРКЕВІЧ. Рэдакцыйная калегія: У. АНДРЫЕВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), І. БАРАНОЎСКІ, У. ГОЙТАН, В. ЖДАНКО, Л. ЛАХМАНЕНКА, М. МІХАЕВІЧ (першы намеснік галоўнага рэдактара), А. МЯСНІКОЎ, Л. РЫЖАНКОВА (намеснік галоўнага рэдактара), А. ЦІХАНОВІЧ, С. ШАЎЦОЎ.

НАШ АДРАС: 220041, гор. Мінск, праспект Ф. Скарыны, 77, рэдакцыя газеты «Звязда». ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 32-51-05, аддзела пісьмаў — 32-04-52, 32-41-92, начных рэдактараў — 32-60-13, даведкі па рэкламе і аб'явах — 32-35-91.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні не заўсёды супадаюць з меркаваннем рэдакцыі. Рэдакцыя пакідае за сабой права не ўступаць у перапіску з чытачамі.

Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». Тыраж 81.098. Індэкс 63.850. Зак. № 135. Выходзіць 250 разоў на год. Нумар падпісаны ў 21.00.